

ENTREVISTA AMB MARIA BENEYTO, PREMI DE LES LLETRES VALENCIANES

Per a Maria Beneyto, escriure en castellà és més fàcil -diu-, però l'esforç del valencià és un plaer. El seu nom està vinculat inevitablement al bilingüisme, ha rebut una llarga llista de guardons com ara el Premi València de Poesia, el Ciutat de Barcelona, el de la Crítica Valenciana, l'Ausiàs March, el Calvina Terzaroli i el de les Lletres Valencianes, i enguany a més de publicar *Balneario* està a punt d'acabar una novel·la i un llibre de poemes.

-PER a un editor valencià, publicar poesia en valencià no és una de les apostes més rendibles. Per a un poeta

que pot escollir el castellà, escriure en valencià és també córrer un risc. En el seu cas, és una aposta personal per la llengua pròpia?

-Escriure en la nostra llengua era un risc molt més important abans que ara, per les circumstàncies polítiques principalment. Ara ho és encara, però en una mesura que no té punt de comparació. Rendibles o no, els llibres de poesia requereixen una mena d'esperit de sacrifici, difícilment recompensable.

-En escriure, què la fa decidir-se pel valencià o el castellà?

-No hi ha precisament una decisió. En el meu cas, és més aviat una indecisió o qui sap si una irremeiable forma de duplicar-me com a dona lletraferida. Pel meu gust, pot ser escolliria el nostre valencià, però he de confessar que el fet d'escriure en castellà em

resulta més fàcil. En valencià escric més a gust però amb més esforç.

Ser escriptor és sempre un goig i un martiri, ara i abans. Personalment, abans rebia una gran atenció de la crítica i aquesta és una de les coses que trobe a faltar

-El valencià ha sigut, potser, la llengua per a expressar la intimitat?

-Abans sí. Abans escrivia una poesia més íntima i potser més lírica en la nostra llengua (el raconet de la intimitat, la proximitat benvolguda de la família, el paisatge, la mar...). I en castellà em decantava per un realisme segurament més intel·lectual, que potser m'allunyara un poc de mi mateixa. Però ara no. Ara el sentiment, més unificat temàticament, potser no té altres diferències que la manera d'expressar-lo.

-El mar desde la playa isqué en novembre del 99 i més recent encara és *Balneario*, d'enguany. El 97 va eixir la reedició dels contes *La gent que viu al món*, el llibre de poemes *Elegies de pedra*

trencadissa i un recull de la totalitat de la seua poesia valenciana. Amb aquest ritme, ben segur que deu estar a punt de traure un nou treball.

-Bé, ara estic acabant la novel·la Regreso a la ciudad del mar, i en valencià tinc un llibre de poemes per aclarir i ordenar, sense títol encara, que requereix per a mi una atenció molt més gran que l'escriptura en castellà i per això va desenrotllant-se lentament. Ara la Generalitat també vol publicar-me un llibre amb il·lustracions de Miquel Navarro i recentment Ricardo Bellveser em demanà un llibre per a l'Alfons el Magnànim.

En valencià, hi ha una diferència abismàtica entre el món editorial actual i el de fa vint anys, i més encara amb el de fa trenta o quaranta anys per raons de tothom conegudes

-Si títols no li'n falten, tampoc guardons. Té premis estatals, internacionals i de la seua terra. Tot i així, se sent suficientment valorada a València?

-Sí, i massa. Fa poc de temps em preocupava i considerava com una mena de menyspreu que els meus llibres en castellà nasqueren signats per la Ley del silencio, ja que la premsa nostra no es dignava a concedir-los una crítica. Però això ja és una qüestió que ha deixat de preocupar-me, al costat de tots els altres honors que la meua estimadíssima ciutat em concedeix.

-Aquesta manca d'atenció o de descens de vendes quan un autor valencià és traduït al castellà l'han patida altres escriptors que són ben llegits en la nostra llengua.

-Jo no he sigut mai traduïda d'una llengua a l'altra, però amb tot pense que no seria mala idea. Una versió castellana de La dona forta i altres llibres de poesia o narrativa castellana traduïts potser farien més homogeni el públic lector que només llig una llengua o altra.

-Vosté du molts anys escrivint i publicant. Quines diferències troba entre l'actual món editorial valencià i el de fa vint anys?

-En valencià hi ha una diferència abismàtica entre el món editorial actual i el de fa vint anys, i més encara fa trenta-quaranta anys, per raons de tothom conegudes.

-Com de diferent és ser escriptor en valencià ara i ser-ho en aquells moments?

-Ser escriptor és sempre un goig i un martiri, ara i abans. Personalment, abans rebia una gran atenció de la crítica i aquesta és una de les coses que trobe a faltar. D'altra banda, no tinc cap queixa, tot el contrari.

-La poesia continua considerant-se un gènere minoritari, lligat a la intel·lectualitat, i sobretot menys comercial que la narrativa. Creu que les editorials valencianes haurien d'apostar més per ella?

-El llenguatge poètic i l'expressió poètica requereixen també una sensibilitat intel·lectual i emotiva que no tot el món posseeix. I ací cal recórrer a «la inmensa minoria» de Juan Ramón Jiménez. La narrativa no fa pensar, no fa patir de la mateixa manera. La narrativa distrau i crec que té una altra missió menys important i més intel·ligible al mateix temps. Però pense també que els editors i els que no ho són haurien d'esforçar-se a fer més accessible el món de la poesia, tan poc enlairat, tan tancat en si mateix.

El llenguatge poètic i l'expressió poètica requereixen també una sensibilitat intel·lectual i emotiva que no tothom posseeix

-Coneix els treballs de les noves generacions de poetes en valencià? I creu que aquestes donaran un nou estímul al gènere?

-Conec alguns autors molt interessants que m'atrauen i coincideixen en moltes de les coses que jo mateixa diria. Gent jove entre els quals no em sento vella, que ja és miracle, i que pense que té un futur esplèndid. Gent que donarà (està donant-ho ja) una important empenya a la nostra poesia (i que també a mi me la dóna i és d'agrair).

-Si haguera d'escollir un dels seus llibres, quin seria?

-Personalment jo triaria La dona forta d'una banda, i de l'altra un dels últims llibres en castellà, encara inèdit, que porta l'estrany títol de Casi un poco de nada.

-Quin espai imagina que ocuparà la poesia en valencià a les llibreries del futur?

-No sé si hi haurà llibreries en el futur o si la difusió de la literatura es farà per Internet o cosa semblant. En tot cas, la nostra poesia destinada a créixer no pot retrocedir i creixerà amb el meu aplaudiment tan fort que l'absència mai no podrà esborrar.

ANA GIMENO

INFANTIL I JUVENIL

Trencar estereotips

Menjaré bollyc@os per tu. Pasqual Alapont. Edicions Bromera. Alzira, 2000.

CAUSA plaer descobrir que no totes les històries concebudes per a joves són simples i maniqueïstes, ni tracten d'una perillosa xarxa de tràfic d'estupefaents ni de segrestos ni d'altres assumptes absolutament allunyats de la realitat adolescent; de vegades ens trobem davant d'una obra divertida i lúcida alhora, on els personatges es mostren sincers i desvergonyits, joiuosos o «fets pols», segons els girs que done la vida. A aquest últim grup pertany Menjaré bollyc@os per tu, de Pasqual Alapont, una obra que obtingué, merescudament, el Premi Bancaixa de Narrativa Juvenil 1999.

Alapont conta una història senzilla i molt actual: es tracta del contacte quasi diari que mantenen via e-mail una parella de joves -Cristina i Ramon- que han vist separades les seues vides perquè el pare de la xica vol obrir un negoci a Londres (ni més ni menys que una orxateria). La novel·la, escrita en forma epistolar, aprofita la frescor i manca de retòrica que permet la immediatesa de la comunicació internàutica: els dos adolescents es contenen misèries i alegries, dubtes, pors, confusions i decisions que han de prendre perquè la vida canvia a cada instant, sobretot

a l'edat dels protagonistes. Per aquestes pàgines desfilen personatges que trenquen els tòpics de joveneta guapíssima i homenet fort i valent, com ara Fabiola, una mare soltera de dèsset anys que començarà la carrera de telecomunicacions el curs següent, o Lola, una xicoteta a qui li apassionen els esports. A més, Cristina, la protagonista, que acaba de descobrir els llibres de Virginia Woolf, critica sovint el masclisme de molts comentaris i expressions del seu pare i aquest no és -afortunadament- un home perfecte i meravellós que treballa i treballa per mantenir la família, sinó que, com molts éssers humans, té problemes econòmics i familiars que apareixen i evolucionen i es resolen a mesura que també es desenvolupa la relació a distància de la filla i el seu xicot. A més, en el llibre trobem joves mordagos, un exhibicionista en un parc, uns italians festius i bulliciosos a Londres i altres personatges que desmitifiquen l'ideal de persona assenyada i amb un futur clar. Escrita amb un llenguatge àgil i amb un humor sa, Menjaré bollyc@os per tu és un llibre que es llig en un tres i no res, molt recomanable per als jovenets.

ARANTXA BEA

Les claus del gènere

L'enigma de sir Robert McLean. Miquel Martínez. Editorial 3i4. València, 2000.

HI ha alguns gèneres narratius amb una llarga tradició en altres llengües que en la nostra a penes s'han conreat. Entre aquests gèneres hi ha el gòtic, que a les illes britàniques té una llarga i fecunda tradició.

Miquel Martínez, seguint les claus del gènere i situant-lo en una època passada al Regne Unit de la Gran Bretanya, ha escrit una novel·la destinada a un públic juvenil famolenc de noves i intenses sensacions.

El llibre és correcte, està ben estructurat i també ben escrit, però un té la sensació que la història no és molt original.

Tots sabem que està ja tot inventat, que en una societat tan massificada és molt difícil ser original, però el que no es pot pretendre és utilitzar una trama que el lector té la impressió d'haver llegit o vist en un munt d'ocasions en llibres, còmics, televisió i cinema.

Un té també l'estranya sensació, però, que l'autor viu immers en ple segle XIX encara. Escriu com si fóra el traductor d'una novel·la d'aleshores i no de les més brillants. La novel·la podia haver estat molt millor si l'objectiu de l'autor haguera estat un altre, com ara de fer una paròdia del gènere i no de fer un simple exercici literari que ompli, això sí, un dels molts buits que té la nostra literatura amb la destinació final dels instituts, de ser només literatura de consum.

A la narrativa valenciana li cal més ambició, esperit de risc i aventura. Hi ha massa conservadorisme i panxacontents. La feina dels autors no és preocupar-se de fer una literatura comercial, de l'aspecte del comerç del llibre s'han d'ocupar altres, com ara l'editor, el distribuïdor o el llibreter. No ens podem permetre una narrativa de baixa qualitat, localista i impossible de portar a altres llengües per la seua falta d'interès. Esperem que el pròxim lliurament d'aquest narrador-poeta estiga a l'altura del que molts pensem que ens pot oferir.

MIQUEL GARCIA I PORTS

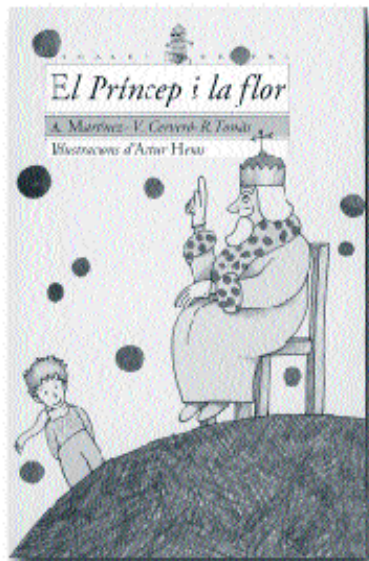

Un narrador de raça

El cos del delicte. Francesc J. Bodí.
Edicions del Bullent. Picanya, 2000.

DUC seguint-li la pista a Francesc J. Bodí des de fa uns quants anys i, a través de les seues obres, he pogut endevinar un autor que va agafant solidesa en cada nou lliurament. De Bodí, preferisc la seua vessant de narrador per a adults, la seua obra juvenil m'interessa menys però trobe que també té una gran qualitat, encara que com, en altres autors, sembla un exercici d'estil, com un passatemps, mentre prepara l'obra on es veu el vertader narrador que porta dins. En aquesta novel·la (amb la qual va guanyar el Premi Enric Valor, es veu que per al nostre autor aquest nom és com un amulet que li porta sort, ja que ha guanyat uns quants premis amb el mateix) l'escriptor d'Agres parodia la novel·la de lladres i serenos, un gènere que tant s'ha utilitzat darrerament en la literatura valenciana, on res no és el que sembla. Una aventura que s'inicia amb una atracció sexual que durà a posar-se en mil embolics un jove becar i els seus amics, amb un fum d'escenes divertides amb morbo i cadàvers inclosos. Un llibre intel·ligent destinat descaradament a un públic juvenil. Ara, personalment em continue quedant amb la seua excel·lent trajectòria com a novel·lista per a tots els públics. Llibres com ara L'Infidel enguany m'han fet l'esperança i la il·lusió d'una narrativa valenciana al nivell de qualsevol altra europea.

M. AMIGÓ PERIS

Desenvolupar la imaginació

El Príncep i la flor. Antoni Martínez, Vicen Cerveró, Rafa Tomàs. Edicions Bromera. Alzira, 2000.

Ulisses, el meu gat. Josep Franco. Edicions Bromera. Alzira, 2000.

EL Príncep i la flor és, com de fet hom pot imaginar a partir del títol i el dibuix de la portada, una adaptació dramàtica de la famosa obra *Le petit Prince*, d'Antoine de Saint-Exupéry, publicada l'any 1943; adaptació que Bromera publica precisament quan es commemoren els cent anys del naixement de l'escriptor de Lió.

Aquesta versió, duta a terme per Antoni Martínez, Vicen Cerveró i Rafa Tomàs (professors d'institut que formen un equip de treball que es dedica a la didàctica del teatre des de fa més de quinze anys) recupera la genialitat de l'obra original i és manté fidel al seu esperit ple de candor, tendresa, intel·ligència: hi són presents tots els personatges del text de Saint-Exupéry (el rei sense súbdits, el borratxo, el vanitos, l'home de negocis, el geògraf, el fanaler, la flor, les roses, la rabosa, la serp i, per descomptat, l'aviador i el Príncep), que desenvolupen l'acció mitjançant el diàleg -sovint reproducció literal de *Le petit Prince*-, una acció que es presenta emmarcada per l'aparició a l'inici i al final d'Alí ben Amar, únic adult capaç d'entendre la visió innocent de la infància.

L'edició de Bromera, amb les il·lustracions d'Artur Heras, precioses, imaginatives, es tanca amb unes pertinents propostes d'escenificació per tal de facilitar la

tasca als professors i alumnes que s'endinsen en la representació d'aquest text; tasca lloable que afegeix els valors dinàmics i de grup del teatre a la magnífica obra de Saint-Exupéry (això sí, sense oblidar la recomanació de la lectura de la novel·la original abans d'encetar l'adaptació dramàtica).

Una altra de les últimes publicacions per a xiquets de l'editorial d'Alzira és *Ulisses, el meu gat*, de Josep Franco, una història amb un començament molt bo: el gat Ulisses que viu feliçment al barri dels tintorers d'Alexandria pren l'habilitat de parlar a partir de menjar-se un ratolí de biblioteca; però després l'anècdota es complica, arriben els extraterrestres i el felí habita una temporada al planeta Dzyan; quan torna a la Terra han passat dos mil anys i les coses, evidentment, ja no hi són com abans. El resultat narratiu d'aquesta barreja d'elements tan diferents (d'una banda el poder màgic de la paraula -el ratolí, la biblioteca..., d'una altra, el món dels extraterrestres i, finalment, l'actualitat: les guerres, els EUA, els mitjans de comunicació, etc.) es manté, però amb feblesa: el protagonista esdevé més un espectador -de les peculiaritats del planeta Dzyan, de la nova situació que troba a la Terra- que no un actor; amb tot, els lectors de més de deu anys hi trobaran ingredients suficients per a gaudir de la lectura del llibre, com ara els dibuixos senzills i alegres d'Enric Solbes, que encaixen perfectament i esdevenen gairebé indispensables en aquesta narració de Josep Franco.

ARANTXA BEA

Entre el futur i el passat

Els cinc enigmes del rei. Manel Alonso.
Abril Edicions. València, 2000.

DINS de la col·lecció *A colp de pedal* de l'editorial Abril, s'acaba de publicar la novel·la juvenil *Els cinc enigmes del rei*, de Manel Alonso. El nou llibre de l'escriptor i periodista de Puçol es desenvolupa en la seua comarca natal, l'Horta Nord, i s'inscriu dins de les línies i condicionants que marca la mateixa col·lecció. La idea és original i interessant. Una colla d'amics i amigues del barri de Russafa de València (Berta, Martí, Blanca, Jamal, Puig i el gos Ulisses), amants de la natura i de la bicicleta, recorren les comarques

del País Valencià buscant divertides i intrèpides aventures sota el nom A colp de pedal. Cada novel·la de la col·lecció es desenvolupa en una comarca diferent, escrita per un autor d'aquesta comarca, excepte el primer volum, que, sota el títol d'El Fantasma del carrer Cavallers, d'Alfred Ramos, té lloc a la ciutat de València. Berta és irònica i intel·ligent; Martí és esvalotat i nerviós; Blanca, la més gran del grup, és una persona activa i esportista; Jamal és molt observador i saberut; i Puig és xerraire i despistada. Cada personatge, doncs, té la seua pròpia personalitat, diferenciada dels altres, que cada escriptor modela i enriqueix a la seua manera i aplicant-hi la seua imaginació.

La novel·la de Manel Alonso està contada per un dels protagonistes de la colla, Berta Sanchis, i comença en una biblioteca de València i amb un llibre de més de cinc segles d'antiguitat. En aquesta ocasió Manel Alonso relata una història en la qual aprofita, entre altres coses, per engrescar els més joves en la lectura dels llibres, ja que l'univers de la literatura no és un món avorrit sinó, tot el contrari, apassionant. L'aventura que ens narra conté elements reals però també fantàstics, com ara una entrevista amb el mític rei Jaume I, la història del drac que aterria la comarca i que, després de capturar-lo, s'exposava al monestir del Puig o la intervenció decisiva en el desenllaç de la novel·la d'una bicicleta màgica que pertany a Berta. La pèrdua d'un manuscrit de la biblioteca del Reial Monestir del Puig és l'excusa per fer un recorregut pels llocs més característics de l'Horta Nord. El mateix Monestir del Puig, el seu Museu de la Impremta, l'estany de Puçol, les sitges de Burjassot, la sèquia de Montcada, el convent de la Magdalena, són alguns dels

indrets pels quals passarà aquesta colla d'amics. Tot plegat, una formidable excusa perquè «el futur es retrobe amb el seu passat», i un missatge final que ens diu el següent: «Els llibres guarden tantes coses en el seu interior i ens són tan fidels que, fins i tot, poden esperar anys perquè els llegim. Quin millor regal per demostrar el nostre amor a la persona estimada!».

VICENT PENYA

El millor amic

El meu amic Pollós. Joan Subirana. Tàndem Edicions. València, 2000.

POLLÓS és un d'aquests animals en vies d'extinció. No vull dir que els gossos, com a espècie, estiguen en perill de desaparèixer, no; i per a comprovar-ho només hem de fer una visita a cal veterinari o passejar per un parc. No, em referisc al simpàtic gos rodamón que dècades enrere es convertia en un personatge més del paisatge del nostre barri o del nostre poble. Gossos que, malgrat la seua condició, no estaven del tot abandonats, ja que tothom s'ocupava d'ells, perquè d'alguna manera havien esdevingut un bé públic, i l'únic món que rondaven eren els carrers i parcs més propers al lloc on ells s'havien instal·lat.

Pollós representa, i a la vegada és un homenatge de Joan Subirana, tots aquells animals bruts i entranyables que de segur que poblaren la seua infantesa. I ara l'ha convertit en protagonista d'una petita aventura de lladres i serenos amb la qual el seu autor va guanyar el I Premi de Literatura Infantil Il·lustrada Tombatossals de l'Ajuntament de Castelló. Des d'ací recomanem a Subirana que no abandone el personatge, ja que per les seues carac-

terístiques i les d'alguns altres secundaris pot donar per a una llarga sèrie d'aventures.

Les il·lustracions que acompanyen el text són impecables i divertides, cosa que, junt amb la qualitat de materials que componen el llibre, dona un resultat final molt positiu.

MANEL ALONSO

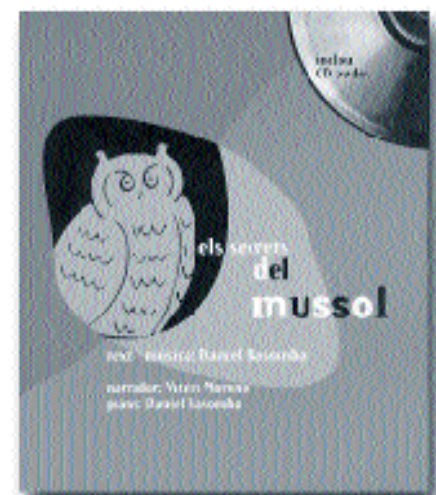
Un mussol tot terreny

Els secrets del mussol. Daniel Basomba. Tàndem Edicions. València, 2000.

EL músic i escriptor Daniel Basomba ens ofereix un treball per a infants en dos formats, que es complementen. El primer, un llibre de poemes (dotze en total), té com a protagonista un mussol. Seguint l'au, el lector anirà descobrint com viu, on, de què s'alimenta, quan caça, quan dorm... L'aventura s'acompanya d'il·lustracions realitzades pel mateix Basomba, les quals donen un recolzament gràfic important a cada un dels poemes.

El segon format és el de l'audio (un CD), on Basomba ha compost la música i la interpreta al piano. Una música que no tan sols és un llit per a la veu del rapsoda Vicent Moreno, sinó un suport a la paraula.

Daniel Basomba, del qual personalment aquesta és la primera notícia que tinc d'ell, ha realitzat un treball que ha anat més enllà del món literari, traspasant les fronteres entre les diverses arts per a oferir als més joves de la casa un treball digne. Encara que -deixeu-me que dubte- no sé si per si mateix arribarà als infants, més acostumats al vídeo. De tota manera, l'intent és molt lloable, l'energia

invertida molta i el producte final força interessant. Esperem tindre noves notícies d'aquest autor tot terreny, a veure si la pròxima vegada ens sorprén dirigint també un curtmetratge.

M. AMIGÓ PERIS

Metàfores i tòpics per a joves

Operació Àfrica. Joan de Déu Prats. Alfaguara Voramar. València, 2000. La desaparició de l'u. Mercé Viana. Alfaguara Voramar. València, 1999. Segrestats d'incògnit. Estrella Ramon. Alfaguara Voramar. València, 1999.

ALS menuts els agraden els animals. Els xiquets sempre han volgut gaudir de la màxima llibertat possible, per a jugar al seu aire i campar-la. I a tots els infants els agraden, a més, els contes que acaben bé, que tenen un final feliç. Comptat i debatut, en Operació Àfrica trobaran tots estos elements convenientment amants en una aventura que han de viure els animals d'un zoo que un dia decidixen evadir-se'n, farts de la seua captivitat, per a tornar a les seues terres d'origen on eren lliures. Naturalment, per aconseguir-ho hauran de salvar diverses dificultats, especialment la vigilància dels homes, els seus segrestadors. I sols ho podran fer si unixen les seues forces i habilitats per a escapar-se dels barrots que els empresonen. Perquè junts tenen el poder que necessiten.

En La desaparició de l'u, la prolífica autora de literatura infantil i juvenil Mercé Viana aprofita el fet misteriós que un dia desapareix el número u de l'esfera de totes les accions humanes per a compondre un relat inquietant i metafòric. Resulta que el número en qüestió ha decidit anar-se'n del món per voluntat pròpia, com si haguera dimitit de la seua funció, i ho ha fet cansat de veure com la gent ja no vol una sola cosa en la vida, sinó moltes coses, com més millor. És a dir, que cada volta som més egoistes, en llenguatge planer. Esta anècdota li servix per a narrar-nos amb una gran dosi de didacticisme una història fantàstica que s'inspira en la nostra realitat més quotidiana, una història que, pel seu ofici i to, ens recorda prou l'obra d'un dels grans mestres del

gènere, l'alemany Michael Ende, sobretot en la seua novel·la Momo. El relat de Viana és també una paràbola de la pèrdua de la identitat, de la «unicitat» o idiosincràsia de les persones. Perquè en un món on tothom és egoista i sols pensa en ell mateix de la mateixa forma, la persona s'anul·la a si mateixa i l'individu es desintegra. Un perill ben real i actual, sens dubte.

Pel que fa a Segrestats d'incògnit, d'Estrella Ramon, és un relat on dos adolescents es veuen immersos en una intriga que els farà passar moments d'acció i situacions compromeses, com ara un presumpte segrest del qual són víctimes a mans d'un personatge estrany que els conta una trama de lladres i serenos en la qual ell interpreta el personatge del detectiu privat que investiga uns fets delictius. Conté tots els tòpics i estereotips del policíac i oferix al lector una descripció esquemàtica dels personatges, tant psicològicament com en el desenvolupament de l'aventura en què es veuen embolicats fins a un desenllaç «sorprenent» només entre cometes. Segrestats d'incògnit no aporta res de nou, doncs, simplement és una historieta correcta o, més aviat, «estàndard». Perquè ningú no s'escalfe massa el cap: ni l'autora, ni els lectors potencials, ni els professors que la puguen «obligar» com a lectura recomanada.

AGUSTÍ PEIRÓ

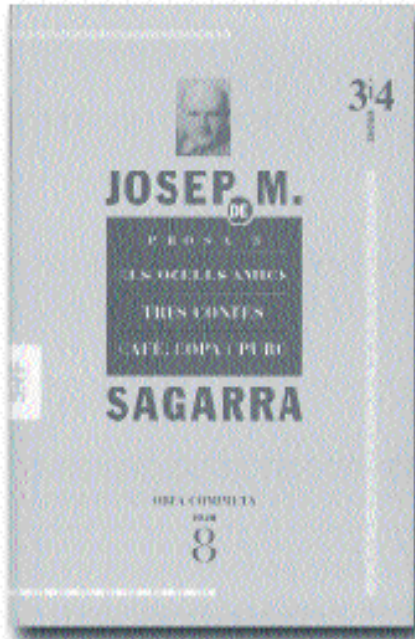

Biblioteca Valenciana

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA
DIRECCIÓ GENERAL DEL LLIBRE I COORDINACIÓ BIBLIOTECÀRIA

NARRATIVA

Històries i articles

Narracions perifèriques. Josep Maria de Sagarra. Obra Completa. Volum 8. 3i4. València, 2000.

AQUEST escriptor que va omplir el buit deixat per Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà, i que confessava la seua voluntat de «distreure o commoure» el receptor de la seua literatura, ha esdevingut un clàssic que es resisteix al Noucentisme. Josep Maria de Sagarra va exercir una gran varietat de gèneres: periodisme, novel·la, poesia i teatre, i l'editorial 3i4 -ja experta en aquests projectes: Fuster, Estellés, Batllori, etc.- s'ha proposat de publicar-ne l'obra completa.

El volum vuitè, el tercer de la prosa, està format per *Els ocells amics* (1922), *Tres contes* (1924) i *Cafè, copa i puro* (1929).

Els ocells amics comença per proclamar l'agermanament de l'home amb la natura i especialment amb els ocells que hi posen caliu i felicitat. El llibre és un elogi continu dels ocells: la necessitat de moure's, la vista llarga, l'avís meteorològic, la gran observació i el seu meravellós cant «ple de varietat i de dolcesa» (23) i «fill de Déu, tan necessari com nosaltres mateixos» (31). Després descriu la vinguda de la primavera com un moment en el qual els

ocells equilibren la voracitat dels insectes sobre les collites i també com el moment de la cria. Finalment, ens il·lustra sobre les característiques d'orenetes, put-puts, cucuts, picots, rossinyols, etc. Per acabar amb unes paraules de comiat on demana més atenció al món dels ocells d'ara endavant.

Els Tres contes són David i Jonatàs, El cas del Dr. Hipòlit i Maria Pia. El primer és la història de dos jueus de Bucarest, lectors i seguidors del Llibre de Job, que duen a terme una especial teoria basada en l'amistat, però que finalment la cosa més banal fa trontollar allò que havien defès i es fa veure com «aquell acte, a més de l'enterrament del seu amic, era l'enterrament de la seua única teoria» (105). El cas del Dr. Hipòlit és una història succeïda a Roma que demostra fins a quin punt les aparences enganyen i com la justícia humana és víctima de tota mena d'errors. I tot perquè el Dr. Hipòlit està disposat a suïcidar-se amb humor. I el tercer conte, Maria Pia, és una història de misteri narrada pel personatge que la va patir.

Cafè, copa i puro és un recull d'articles «que podria haver fet en una taula de cafè. Comentaris sense transcendència, que es diuen a l'hora amable del cafè, de la copa i del puro, quan l'esperit divaga una mica, quan es salta d'un tema a l'altre» (125). Articles per passar l'estona que resulten interessants, sobretot els dedicats a figures com ara Joan Maragall, Salvat Papasseit, Joan Alcover, Chesterton, Einstein, La Fontaine, Pascal, o anècdotes com ara Passi-ho bé, senyor Sagarra, La meua cançó, etc., que són clarament autobiogràfiques i d'una especial vitalitat que apareix combinada amb les nombroses lectures comentades directament *L'ombra de La Fontaine*- o indirectament: Goethe, en entrar a Itàlia, sent tot d'un cop aquella embriaguesa... (277).

A més, aquest interessant llibre s'acompanya de les reproduccions facsimilars de les portades dels tres llibres que formen el volum i d'un article publicat en el periòdic *La publicitat* el 1922.

PASQUAL MAS I USÓ

Un amor impossible

Los Maia. Eça de Queirós. Prólogo de Jorge Gimeno. Pre-textos. Valencia, 2000.

EÇA de Queirós (1845–1900) ejerció como diplomático desde los 27 años y fue un escritor de éxito en su país, Portugal, a pesar de considerarse como un hombre sin historia: «yo no tengo historia. Soy como el principado de Andorra». La diplomacia le alejó de Portugal y echaba de menos su «política, crítica, corrupción literaria, humorismo, color y paleta», lo que le haría recurrir constantemente a la memoria.

Los Maia es una crónica general del Portugal decimonónico a través de tres generaciones de una familia, la de Carlos Maia, que comienza a principio del XIX y acaba en 1887. Los Maia, más cerca del realismo que del naturalismo, deja llegar hasta sus páginas la revolución de 1848, la puesta en pie de la I Internacional, la lucha por la unificación de Italia por Garibaldi, la Primera República Española y la Comuna. Y es este último acontecimiento el que da vida a la generación en la que se vio inmerso el propio Eça de Queirós, influenciado por Antero Quental, y lo que da a la novela una sensación de fracaso social e individual.

La novela narra todas las clases sociales de la época, ambientes y habla con una voz casi periodística, lo que le da a los

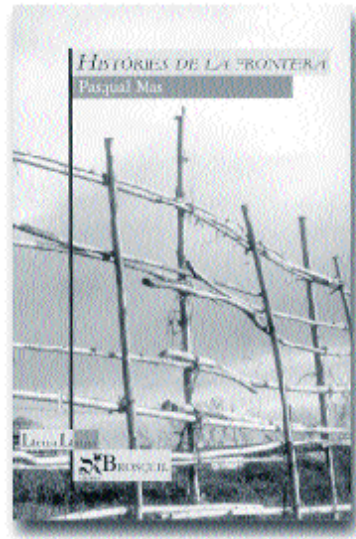
hechos la sensación de que el tiempo se difumina y todo ocurre en el presente. Los personajes, a excepción del viejo Alfonso da Maia y de María Eduarda, se agrupan por parejas, como señala Jorge Gimeno en el prólogo. Los amigos: Carlos Maia y João de Ega; las amantes: la condesa de Gouvarinho y Raquel Cohen; y los seres abyectos: Dâmaso Salcede y Castro Games. Alfonso es el que inicia la saga y María Eduarda Maia y el protagonista -Carlos Maia- los que no podrán huir de la marca del incesto. También hay lugar para la gran amistad entre Carlos Maia y João de Ega, pero al final todo acaba con un velo de pesimismo que, sin embargo, permite adivinar una nueva vía «decididos a no perder aquel tranvía» (829).

Los Maia eran una antigua familia de Beira reducida a dos varones: don Alfonso y su nieto Carlos, representante del pensamiento finisecular y enamorado de su hermana. Pero, además, una familia necesita un lugar donde arrojar el ancla y en este caso es en el Ramalhete, una casa de la rua São Francisco de Paula en el barrio de Jamelas Verdes. El caserón parecía que nunca pudiera ser habitado, pero don Alfonso decidió instalarse allí cuando su nieto ya estudiaba medicina en la universidad. Carlos conocía la historia del suicidio de su padre, pero no sabía nada de su madre ni de su hermana mayor. Esta ausencia de conexiones con familiares está siempre presente en la novela, y ni las continuas fiestas y orgías consiguen arrancarle la melancolía con la que regresa a casa, ya establecido como médico en Lisboa. Carlos vive inmerso en viajes a Sintra, el baile de la Cohen, Ega escribiendo las Memorias de un átomo e intentando que alguien se las publique, los amores secretos de Carlos con la Gouvarinho, las carreras en el hipódromo, pero desde que vio a María Eduarda (412) todo cambia para él, prisionero de Lisboa, «una ciudad de mármol y basura» (523).

Los movimientos políticos internacionales también afectan a la acción, debido al cosmopolitismo de algunos personajes -y al del propio Eça-, como la guerra de Rusia, la batalla de Saint-Privat o la Comuna de París. Se cita a Zola (689) y es evidente el afrancesamiento de los personajes, pero la novela no es naturalista como podría esperarse de la época en la que fue escrita, de ahí que la extensión del libro se vea compensada por una agilidad trenzada por los diálogos que facilitan el avance de la acción que, al final, en un capítulo anti-

climático, dejan un resquicio abierto a los nuevos tiempos.

PASQUAL MAS I USÓ

Fronteras de la ficció

Històries de la frontera. Pasqual Mas. Brosquil. València, 2000.

PASQUAL Mas i Usó (Almassora, 1961) es decanta aquesta vegada per la narració curta i presenta en Històries de la frontera onze relats protagonitzats per personatges que fluctuen entre la vida i la mort o entre la realitat i la ficció. És a dir, que la frontera de la qual parla en el títol no és pas una línia geogràfica ni política, sinó virtual: un límit a partir del qual la versemblança camina amb passos de ballarina sobre el tall de la navalla. Ja en el pròleg de Pavana per a un home sense nom -publicada també aquest any-, Adolf Piquer anunciava la influència de la narrativa curta en la manera de contar de Pasqual Mas, però fins ara no hi havia la possibilitat de comprovar-ho perquè només havia publicat un conte solt. Clar que, després de llegir Històries de la frontera es comprèn la resistència a publicar contes esparsos per l'autor, i és que aquests relats presenten una unitat d'atmosfera narrativa indestriable. A banda de l'equilibri dels personatges i de la permeabilitat d'una frontera de misteri que els enganxa, resulta interessant el contrapunt exercit amb l'humor negre, sobretot en el somni Els banys paral·lels, i també en L'assassinat que cercava una coartada, Les amistats perilloses o en L'assassí impossible; com també ho és la casualitat de la tragèdia de Primera plana, el destí escrit en

les ones hertzianes en Nits de ràdio o, fins i tot, com perfila avenços científics -com una mena de Jules Verne- en Ni d'ací ni d'enllà.

Així mateix, és present en aquest recull de relats el món de Borges, però també el romanticisme del segle XIX aplicat a la física quàntica, que sembla l'única manera possible a fer entendre com la diferència entre la mort i la vida és una qüestió tan feble que facilita el joc dels personatges que presenta Pasqual Mas. El fax va més enllà del misteri que, per exemple, enceta el llibre amb L'escriptor famós, i són les màquines -la modernitat- les que entren en comunicació amb l'home. I, per damunt de tot, sempre hi ha la sensació que tot esdevé amb una naturalitat espaterant, la qual cosa convida el lector a pensar si tal vegada la realitat que l'envolta, de vegades, no sembla tan inversemblant com la ficció. I és que la ficció, sovint, resulta l'estatut més real que hom puga tenir al davant. D'ací que les accions dels relats resulten tan familiars tot i estar allunyades de les possibilitats que avui ens permet la ciència. Són històries que s'avancen als nostres dies, però estem tan acostumats a sentir parlar d'invents que en quatre dies els tenim a casa que la frontera que ens planteja l'autor resulta perfectament assumible. Per això, vistes les intervencions de cirurgia plàstica que es practiquen avui, s'accepta la peripècia del protagonista d'A l'esquena de Ramsés II, o a partir de la robòtica i els processadors de textos sembla que el pacient de Ni d'ací ni d'enllà el puguem trobar qualsevol dia sa i estalvi contant-nos la seua vida per la televisió. El narrador juga amb el mite de Prometeu, amb el projecte del doctor Frankenstein, amb el geni de la llàntia o amb la ciència que fa pensar Spielberg en Jurassic Park, però aquesta ciència ficció es troba contada ací com si ara mateix obrírem la pàgina següent i ens trobàrem dins d'un relat; i és que el lector també hi és.

ENCARNA BARREDA

Una novel·la gens decebedora

El temps no passa per Montmartre. Joan Pla. Edicions Bromera. Alzira, 2000.

No fa massa temps la revista de literatura Passadís, editada a Benicarló per la bona gent del col·lectiu Alambor (una associació cultural que mereix un capítol a banda per la quantitat i qualitat d'activitats culturals i literàries que du endavant) va dedicar un dossier de la seua revista a l'escriptor d'Artana, però arrelat a Borriana, Joan Pla, en el qual de manera destacada s'afirmava que el nostre autor és sense cap mena de dubte el best-seller valencià, dels pocs que en deuen haver-hi si és que n'hi ha algú -el dubte és de la meua pròpia collita. Aquesta afirmació venia avalada per les xifres de vendes que ha abastat el seu llibre *Mor una vida*, es trenca un amor, un títol que unes quantes generacions de valencians han llegit i que no fa molt ha vist aparèixer en l'editorial Bromera la seua segona part, *Només la mar ens parlarà d'amor*, una història apassionant que viu el fill de la parella protagonista de la primera part.

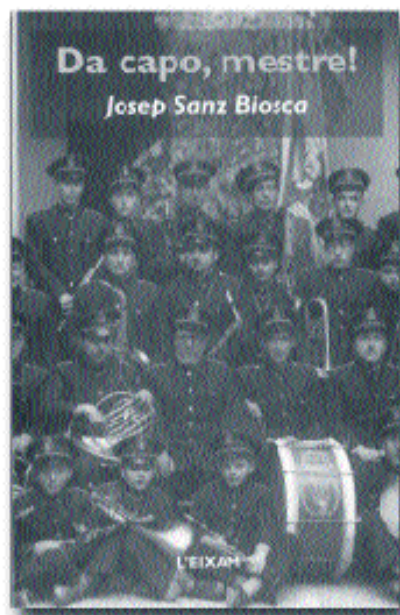
Joan Pla és un autor que ha sabut trobar un espai, que no sé si el deu haver inventat ell, al qual li ha donat un estil personal i és l'espai de la literatura en la qual els joves són els protagonistes -qüestió que l'ha encasellat com un autor de narrativa juvenil-, creant una escola on altres amb més o menys fortuna han seguit els seus passos.

En les seues millors obres, Joan Pla -per a mi són les menys infantils i juvenils, aquelles que fa per a un públic que està en els

darrers cursos de batxiller i que perfectament poden llegir adults- demostra un ofici, un domini del llenguatge, un saber bastir les estructures internes de la novel·la que el converteixen en un mestre del gènere.

En *El temps no passa per Montmartre*, el protagonista, en una llarga narració en primera persona, ens endinsa en una novel·la amb diverses històries; la primera, la resolució d'un assassinat quasi perfecte; la segona, una bellíssima història d'amor; i la tercera, la relació del protagonista amb la seua mare. Una de les millors novel·les de Pla, que atrapa a qualsevol lector i que ve a reafirmar que continua sent el número u.

MANEL ALONSO

Que sone la música, mestre!

Da capo, mestre! Josep Sanz Biosca. L'Eixam Edicions. Tavernes Blanques, 2000.

UNA novel·la es pot viure i escriure des de molts angles, tants com en compta la vida; però hi ha un angle que sempre és realment autèntic: des d'aquell que es fa des de les pròpies vivències de l'escriptor. Quan s'escriu des d'aquesta perspectiva, doncs, l'escriptor no està intentant escriure la novel·la cim de la seua obra que l'adreça fins a l'Olimp dels immortals, sinó, altrament, allò que vol transmetre als seus lectors és que estan davant d'una novel·la seua. I això és el que ha volgut fer l'ontinyentí Josep Sanz Biosca en aquesta primera novel·la seua, *Da capo, mestre!* Josep Sanz Biosca, per posar els futurs lec-

tors en antecedents, és lletraferit d'afició, músic de devoció, professor de solfa i mestre de banda, i, quan el temps li ho permet, que no en deu ser molt, compositor de partitures musicals que guarda pels caixons a l'espera que el temps les madure i la paciència les polisca.

Publicada per l'Eixam Edicions, Josep Sanz Biosca en *Da capo, mestre!* ens conta les perícies de Vicent Estrems, un home barbut i curt de vista que ha fet de la música la forma d'entendre i viure la vida. Les seues pàgines arranquen des del mateix dia que es fa càrrec de la direcció de la banda la Vella Unió, societat musical i recreativa de l'imaginari poble de l'horta Montrepós Florit. Amb la fèrtil imaginació que vessa a doll la ploma de l'escriptor d'Ontinyent, fa que el sensible mestre Estrems s'enfronte al fat del destí fent allò que més l'afalaga i menysprea al mateix temps: dirigir una banda de música.

Així que, entre assajos i assajos per participar en el certamen internacional de la Fira de Juliol de Meninfort City, la capital de Montrepós Florit, l'incomprés mestre Estrems, que, tanmateix, se sent un déu quan puja al pòdium per dirigir, queda embalatit de la Brígida Núvols, la dolça i suggestiva flautista de la banda. Un amor que és com la música, volàtil i embriagador però gens carnal. Això trastorna un xic el pobre mestre, ja que, quan tanca els ulls, l'empaiten fantasies eròtiques, i quan els obrí, xoca contra la crua realitat que les fantasies s'evaporen pel trespol de l'escenari on assagen. A tot això, però, s'afegeixen altres problemes que l'enfronten brutalment contra els estaments de la societat musical de la Vella Unió: les conviccions musicals del mestre fan que es negue en redó a tocar l'himne oficial de la Comunitat Meninfortenca en el prestigiós certamen musical. En l'ideari funcional de la Vella Unió, on s'entén la música com una mera i destrempada competició esportiva amb l'objectiu d'enfrontar-se a la banda veïna per fuetejar-la (això no passa en alguns poetes en els premis literaris?), la negació del mestre a tocar l'himne oficial en el certamen oficial fa que s'entaula una guerra entre la directiva i el mestre, qui ha de patir episodis ben desagradables i humiliants.

Per narrar-nos les desventures del mestre Vicent Estrems, Josep Sanz Biosca fuig en tot moment d'emprar una prosa amb elements artificiosos i florits, i, dintre de l'ús d'una llengua estàndard i normativa, no dubta a emprar locucions de caràcter

popular i paraules força col·loquials perquè el lector s'enfonse a ple en el món de la música valenciana, un món que ens és tan a prop i alhora tan desconegut.

En resum, Josep Sanz Biosca, en la seua novel·la *Da capo, mestre!* fa, en un àmbit cultural que sap de quin peu coixeja, una sàtira cruel i necessària, sempre higiènica i reconstituent de la visió que els valencians tenim devers la cultura en general i la música en particular. La galeria de personatges que passen per la novel·la, com una gran i filharmònica banda on no manca cap instrument, omplim les seues pàgines d'imatges que, de no ser valencians, ens semblarien ben absurdes i surreals... O potser sí, som això, absurds i surreals, i de tant en tant algú ens ho ha de recordar...

HERMINI PÉREZ I EDO

La memoria como caja de resonancias

Del meu recort. Antoni Ruiz Negre. *Del Senia al Segura.* Valencia, 2000.

ANTONI Ruiz Negre (Valencia, 1938) es un autor conocido sobre todo por las obras teatrales que ha ido representando a lo largo de los últimos treinta años. Esa disposición suya al teatro fue la que le llevó a participar en la creación de la Taula Valenciana d'Autors Teatrals, que además presidió desde 1991 a 1996. Lo que nos presenta ahora es un conjunto de relatos escritos en valenciano y dotados en su conjunto de un abierto tono costumbrista.

Acaso la mayor virtud de esta gavilla de historias sea la sencillez. Ambientados

todos en las calles de la ciudad de Valencia (un farol de la calle de la Nave en *La bona llum*, un escaparate de la calle Colón en *El maniquí...*) o en algunos de los paisajes rurales de la Comunidad Valenciana (*L'espectre* en los naranjales de la Safor, *Una creu baix l'olivera* en una colina junto a *Sot de Chera*), reflejan con amor y cuidado las costumbres y tradiciones valencianas en un registro de fácil comprensión festoneado de expresiones populares.

Son éstos unos relatos que giran alrededor de una nota anecdótica, con un cierto toque sentimental que evita casi siempre el sentimentalismo; relatos, en fin, sin demasiadas exigencias ni ambiciones formales, pero que se leen con agrado.

Una de las cosas que más llama la atención de este *Del meu recort* es la demora descriptiva, tanto respecto al paisaje como respecto a la situación, una demora perfectamente antiteatral. Es como si el autor, después de muchos años sometido a la exigencia del plot argumental, hubiera querido desquitarse concediéndose a sí mismo el peligroso privilegio de la dilación. De hecho, algunas de las piezas resultan puras descripciones, sin -o en todo caso con muy poco- desarrollo argumental. Particularmente ligeros e ingeniosos son los cuentos en primera persona donde es un objeto o animal el que habla: *El maniquí*, *El paraigües*, *El chiulet...* y, desde luego, ese farol de *La bona llum*, que comienza albergando un quemador de gas prendido cada noche por el farolero bajo su gorra negra de charol, y que después de pasar por la misteriosa bombilla que se encendía a sí misma siempre a la misma hora recibe la visita de unos operarios que lo descuelgan, porque su época ya ha pasado para una ciudad sin respeto por el pasado.

Así pues, un hermoso libro de cuentos sencillos sobre cosas cercanas.

MIGUEL CATALÁN

Y de nuevo el absurdo

Ballet para una infanta. José Vidal Cadellans. *Germania.* Alzira, 2000.

PARA comprender la meritoria tarea de recuperación que ha acometido la editorial *Germania* a la hora de editar *Ballet para una infanta*, conviene tener presente la circunstancia biográfica del autor. José Vidal Cadellans falleció tan temprano

como a los 31 años de edad, después de dejar acabadas tres novelas. Dos de ellas (*Cuando amanece* y este *Ballet para una infanta*) estaban inéditas y sólo fueron publicadas a título póstumo, y la tercera (*No era de los nuestros*) obtuvo en 1959 el Premio Nadal. Vidal Cadellans, que se dio a conocer con *Retorno de Janos*, el labrador, una narración que ganó el Premio Roger Gallés de *El Correo Catalán*, no tuvo tiempo para más.

Vidal Cadellans apuntaba una escritura desgajada de la corriente central realista practicada por sus contemporáneos, y el grueso de sus tres novelas venía influido por una cierta literatura europea, por un lado existencialista (el existencialismo literario francés además de, posiblemente, el Max Frisch de *No soy Stiller*, como apunta en su prólogo Manuel Rico), y por otro lado de corte centroeuropeo: muy en especial, la obra de Franz Kafka. Justamente es Kafka el autor que nunca abandona las bambalinas de este *Ballet para una infanta*. Félix, un trasunto del propio autor en busca de sentido y felicidad, intenta abandonar en compañía de su amada Herta el país de Curlandia, que dormita bajo un gobierno autoritario. Al final el barco parte sin ellos y todos los personajes siguen bailando un ballet absurdo para una infanta que no le presta la menor atención. La ambigüedad, la sorda ironía, las reacciones inesperadas de los personajes, los largos discursos trabados, la importancia del ambiente, el desconocimiento de amplias áreas de la realidad por parte del protagonista, el absurdo de la vida a través de las relaciones técnicas entre las personas; toda la materia kafkiana se traslada a esta obra que no termina de liberarse de lo que denominó Harold Bloom la «angustia de las influencias», y

que, sin embargo, adquiere una personalidad y una significación nuevas al vivirse aflictiva, originalmente desde la Barcelona del franquismo. La obra de Vidal Cadellans, evidentemente juvenil, se salva también por una energía moral y un radicalismo estético que le hace dar testimonio del callejón sin salida en que muchos intelectuales vivieron la pasada dictadura.

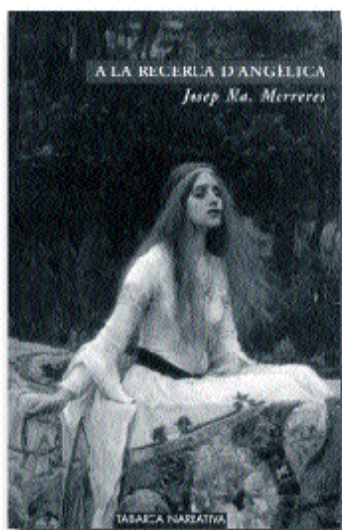
MIGUEL CATALÁN

Una història de l'Orland

A la recerca d'Angèlica. Josep Maria Morrerres. Editorial Tabarca. València, 2000.

BASADA en un fragment d'Orland furiós, obra de l'escriptor italià Ludovico Ariosto, i ambientada en l'època medieval, Josep Maria Morrerres ens lliura una història amb tots els ingredients de la novel·la cavalleresca, que ens fascina alhora que ens intriga.

Davant una lectura d'un poema èpic del XV on es narren les aventures del rei Carles Magne i dels dotze pars de França, Josep Maria Morrerres imagina una història on es barregen el món real i el fantàstic amb tal naturalitat que l'autor fa desfil·lar davant dels nostres ulls la princesa Ginebra tot mantenint una íntima complicitat amb Rinaldo, complicitat que inclou certs tocs eròtics que prompte impliquen el lector en la trama de l'obra, a l'igual que l'autor es deixa seduir pels episodis de cent cinquanta versos d'aventures cavalleresques.

La novel·la s'estructura al voltant de les històries cavalleresques de les quals l'autor és deutor, una novel·la que troba el seu desenvolupament al llarg de nou capítols i un epíleg a continuació del qual s'afegeixen unes pàgines que contenen una Guia de lectura amb activitats sobre allò que es va llegint, cosa que ens fa suposar que el nostre autor dirigeix especialment a estudiants una història de cavalleria novel·lada amb ànim de divulgar un fragment de l'obra Orland furiós.

L'autor vol explicar la història que ja havia explicat Ariosto, com a homenatge, potser, a l'autor que admira.

Estem davant d'un relat de ficció que narra un altre relat de ficció, però no sols això, ja que els personatges prenen el seu protagonisme, moment a partir del qual sorgeix la novel·la A la recerca d'Angèlica.

MARÍA TERESA ESPASA

Literatura para leer con una sólo mano

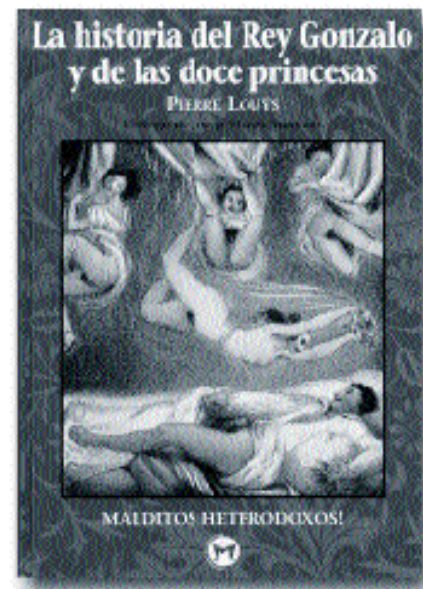
La historia del Rey Gonzalo y de las doce princesas. Pierre Louÿs. La Máscara. Valencia, 2000.

SI la creación literaria ya de por sí tiene algún componente onanista, la intimidad y la soledad en que uno trabaja creando imágenes que manchan el papel, en el caso del escritor francés Pierre Louÿs el hecho alcanza cuotas elevadas. Louÿs, que en la actualidad se puede considerar como uno de los autores clásicos de la literatura erótica universal, en vida no publicó ningún texto erótico.

Fue al morir en 1925 cuando encontraron un gran número de manuscritos erótico-pornográficos que, después de su publicación, a partir de 1926, lo han convertido en uno de los máximos exponentes del género.

Sus textos no son ni más ni menos que las fantasías sexuales de un escritor. Un escritor con una gran fuerza imaginativa y un gran ingenio para la sátira, que escribe pensando en el placer masturbatorio que supone ir construyendo una historia hecha a la medida exacta de sus necesidades.

Su corpus erótico va desde el campo de la novela, con títulos como Las tres hijas de su madre, hasta la poesía, Poemas eróticos, por el cuento, como los que recogen el presente libro La historia del rey Gon-

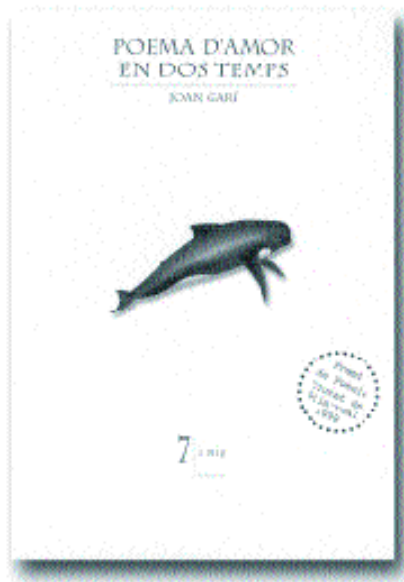
zalo y de las doce princesas, que además incluye los relatos Christine y la Muestra junto con los diálogos, un subgénero del que se muestra muy amigo.

En La historia del rey Gonzalo i de las doce princesas, versión licenciosa de otra novela del autor publicada en 1901, Las aventuras del rey Pausole, Louÿs utiliza la estructura del cuento tradicional para fantasear sobre los delirios sexuales de un individuo sin moral preocupado por su propio placer, que no duda de iniciar a sus propias hijas, a la vez que, como de una manera habitual se ha hecho en este tipo de género, hacer una sátira locuaz y libertina de un tiempo y unas costumbres.

Los otros relatos que componen el libro están situados en un tiempo más cercano. El primero, Christine, es la vida de una jovencita narrada en primera persona. El segundo, La muestra, una experiencia de burdel. En todos ellos el autor se muestra ingenioso, desvergonzado y brillante. Este libro, más que hablar de él, hay que leerlo y disfrutarlo sin ningún tipo de prejuicios.

GABRIEL MONTORO

POESIA

L'amor: una blava excusa imponderable

Poema d'amor en dos temps. Joan Garí. 7 i Mig. Benicull de Xúquer, 1999.

POEMA d'amor en dos temps consta de dues parts: Cançons de la pèrdua (1989) i Himnes per al rock i la luxúria (1999). Però no és el cas, ni la meua intenció, de fer una paràfrasi amable sobre els seus versos.

Hauríem d'escriure poquíssims fulls blancs amb la tinta del cor per tal de convèncer-nos que l'amor és una força tel·lúrica escapada de la química neuronal i de l'atzar: un reducte blau on pernoctem, esclaus, els micos humans. Ningú no es pot creure -potser, irònicament- que l'amor està de sobres, ans al contrari, és una forma generosa i, també, graciosa -regalada- d'expressar vida, un complement que embelleix i humanitza els altres, que ens edifica sobre l'essència volcànica d'allò que realment som, malgrat la coneguda teoria del gen egoista.

El fet que Joan Garí haja escrit sobre aquest tema és -i permeteu-me la parauleta, l'autor flirteja en el proemi amb la ciència- el reconeixement de la deplasmòlisi de tot el que batega en el seu món. Si pensem l'aigua com el nostre primer espill -aquest element s'expandeix al llarg de tot el poemari-, rescatarem del llibre

fotos fixes, icones passades d'aquest home llibre d'imatges i lletres. Garí no és l'excepció i, francirador de tot allò que es presenta a ulls veients, no resta indiferent -de quina manera!- quan bufen els sentiments sobre l'òrgan més extens i profund de l'animal humà. Turgent i hidratat -i, així, expliquem la poètica amagada sota la ciència-, el nostre autor s'unfla en la humanitat més primària i primera, generadora d'encís i, alhora, de vida. Fa un ús estalviador i exacte dels mots emprats, per la qual cosa arrelen històries d'amor, ara escrites sobre un temps passat, col·lectiu o còsmic, ara escrites sobre un temps present postmodern que, d'altra banda, tant s'autocomplau i que Garí no considera gens definitiu. Un temps on l'autor testimonia les vivències per esdevenir un senzill mag que ens sorprén davant la mediocritat d'una existència on sembla que «tot val».

He de dir-vos que adrenalina i endorfines han trobat aixopluc en els seus versos tot festejant-ho en revetlla de matinada. I aquest ha estat el meu apunt sobre l'amor. Com que l'encefalograma encara em permet de ser lector i fal·lible, és per això que done les gràcies...

JOSEP LLUÍS ABAD I BUENO

Dels alfabetes que he après

Poesia reunida 1976-1999. Marc Granell. Denes-Edicions de la Guerra. València, 2000.

Llengua abolida (1973-1988). Maria Mercè Marçal. 3i4. València, 2000.

QUAN poetes encara joves publiquen la seua obra, el món del llibre es vesteix de festa. La poesia, que sol ser el sector breu i morigerat del món literari, adquireix amb la textura d'obra completa (o semi-completa) un volum generós i irrefutable, i afegeix a la pura constatació matèrica el pes de l'obra de tota una vida viscuda pel seu autor.

Dues obres poètiques han arribat

recentment a la llum impresa, compilant els primers anys de producció de dos autors contemporanis. Es tracta de la Poesia reunida, de Marc Granell, que abraça els primers vint anys de versos del poeta valencià, i la reedició, per part de l'editorial 3i4, de Llengua abolida (1973-1988), amb els sis primers llibres publicats per la poetessa catalana Maria Mercè Marçal, tràgicament desapareguda.

«Autèntics tractats sobre la naturalesa de l'home», diu Vicent Alonso en el pròleg de l'obra de Granell. I és això, en efecte, el que s'hi comprén. Tot un ventall de «raons de desidentitat» del poeta quan ha d'acarar-se amb la realitat social del seu poble i del seu temps (un temps, potser, ni millor ni pitjor que uns altres. / Ben fotut). Però el millor Granell, podríem aventurar, es troba potser en eixe intimisme pulcre de Versos per a Anna, o en eixes anotacions plàstiques versàtils i exactes de Corrents de fons. Com dubtar, després de llegir aquests versos reunits, de la qualitat assolida -acumulada- per aquest experimentat poeta. Només cal lamentar les limitacions de l'edició, que eximeixen el lector (calia?) de poder fruit d'un poema per pàgina.

En una línia diferent a la de Granell (que fou antologat en Les veus de l'experiència), Maria Mercè Marçal aplegà en Llengua abolida el seu ben pastat univers simbòlic, eixe estany argentat doblement il·luminat per la lluna i el mirall. Ella, la poetessa que tenia com a divisa tres particulars dons («haver nascut dona, de clas-

se baixa i nació oprimida»), revela també en la seua recopilació ben conegudes preocupacions societàries -com Granell-, però tampoc no és això el que més hi acaba destacant. Marçal és la delicadesa no exempta d'una certa «mala bava còsmica» (com hauria dit Espriu) i, sobretot, una autèntica mestressa en el sonet i la sextina.

Deutora de Foix i de Brossa, bruixa prestidigitadora i de dol, hi ha sèries de versos seus en aquests llibres que serien per ells sols suficients per a reservar-li un espai especialíssim en la nostra literatura contemporània, com ara el conjunt de sonets amorosos Festanyal de l'aigua, del volum Sal oberta.

Versos sencers i complets, poètica de l'enteresa sostinguda: dues obres incompletes que han de ser benvingudes per ajudar-nos a, com era allò?, «fer rodar el món a l'era de la sal».

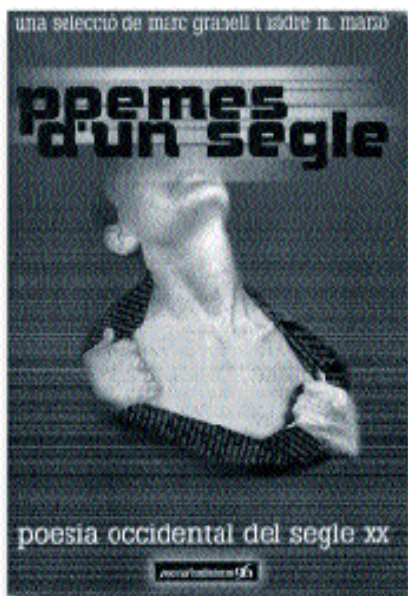
LLUÍS R. MARTÍNEZ

Sumar i seguir

Poemes d'un segle. Selecció de Marc Granell i Isidre Martínez Marzo. Edicions 96. Carcaixent, 2000.

LA primera cosa que sorprén en aquest llibre és la procedència dels autors antologats. Titulant-se Poemes d'un segle, ja es podia pensar que pretenia arreplegar alternativament o les millors veus poètiques de la nostra literatura o bé una selecció d'obres de la poesia universal. Si ens fixem, de seguida, en el subtítol, Poesia occidental del segle XX, tendirem a pensar que és la segona l'opció triada. Amb sorpresa, però, comprovem que l'autèntica solució és un mixt curiós, en aplegar-s'hi grans autors de la poesia occidental contemporània amb autors valencians, catalans i illencs, alguns dels quals no tenen ni trenta anys.

Podria semblar, per tant, que els propòsits dels antologadors no eren massa rigorosos, i que han preferit l'esperit divulgador a la rigidesa austera del qui vol contribuir a marcar un cànon. I, tanmateix, els antologadors són Marc Granell i Isidre Martínez Marzo, al seu torn poetes prestigiosos; el cronista acaba de llegir-ne sengles volums trets al carrer com a novetats per Edicions de la Guerra. Es tracta dels Sonets complets de G.M. Hopkins, una autèntica i bellíssima recreació dels versos

anglesos a càrrec de Martínez Marzo, i de la Poesia reunida 1976-1999 de Granell, unes amaneses obres completes d'una de les grans veus de la poesia valenciana actual.

Tornant al solc, però, anem a realitzar un xicotet exercici: deixem de banda la presumpta lleugeresa de base i analitzem estrictament el resultat del llibre. Amb un aplec de curoses traduccions (la majoria obra de poetes) i una selecció discutible però interessant dels autors locals, Poemes d'un segle aconsegueix un efecte que no sé si era el buscat, però sens dubte ha estat el finalment obrat: disposats conjuntament, molts dels poemes dels nostres autors no desentonen gaire amb els dels grans clàssics moderns. Així, al costat de Sóc un guardià de ramats, de Fernando Pessoa, tenim La bellesa d'aquest món, de Màrius Sampere, o bé un Enric Sòria que no té res a envejar a un Ossip Mandelxtam. Tot plegat potser vinga a confirmar el pregonat bon moment de la poesia valenciana.

No cada títol ni cada autor, naturalment, aguanta la prova, però la voluntat ecumènica dels antòlegs salva el problema per la via del café per a tots, fins i tot amb el risc comprovat de sobredimensionar alguns autors. El resultat és un llibre digne pel qual cal felicitar novament una editorial menuda, que s'hi ha volgut jugar el tipus, i això sempre resulta plausible. Només deplorar, finalment, un cert desaprofitament del CD que acompanya el volum, amb una selecció de poemes recitats per tres veus diferents. Es nota que, en especial la veu masculina, no sap com es recita un poema (sol passar), i versos preciosos es perden enmig d'una locució

correcta i vellutada, però exempta del treball interpretatiu i tonal que requereix la recitació poètica.

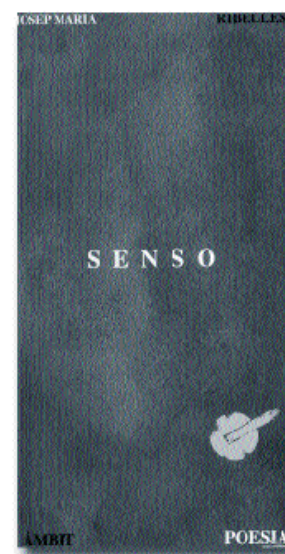
VÍCTOR COTLLIURE

El rei de la vida

Senso. Kenosi. El rei de la vida. Josep Maria Ribelles. Edicions Camacuc. València, 1995, 1998, 1998.

JOSEP Maria Ribelles (Puçol, 1932-1997) ha estat un poeta singular, alié a modes, escoles o generacions, maleït en el sentit més romàntic de la paraula, dandi i outsider alhora, que féu de la seua obra una prolongació de la seua vida i viceversa. Començà publicant en castellà Tres miradas en un sueño (1971), Penumbra del cuerpo que ilumina (1972) i Palabra, mundo, ser (1985), obres gairebé clandestines que li procuraren un prestigi obscur i llunyà. La publicació de La mort als llavis (Edicions de la Guerra, 1991) va suposar la seua estrena en valencià i la confirmació d'una veu poètica senar, brostada de la tradició simbolista francesa -però amb l'hel·lenisme i l'expressionisme alemany ben presents-, que peritava extremadament paraules i conceptes a la recerca d'allò més essencial.

El 1995, i amb la col·laboració de l'Ajuntament de Puçol, l'editorial Camacuc engegà la publicació de la Biblioteca Josep Maria Ribelles, una col·lecció que a hores d'ara compta amb els tres títols que ressenyem. Es tracta de tres obres forjades sobre la mateixa enclusa, emprant idèntiques eines, però amb metalls de naturalesa molt diferent. Totes tres es caracteritzen per la seua rigidesa formal -Ribelles hi

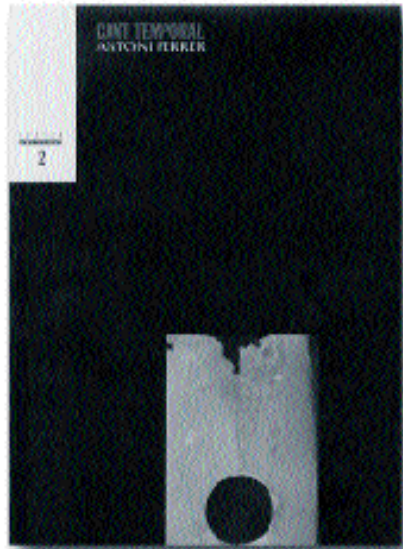
tria el sonet de metre curt com a forma poètica exclusiva-, per l'extraordinària sonoritat dels seus versos -dic ma veu amb neu / i va rere meu / un goig d'atzur / amb acut plaer-, pel recurs constant a l'ocultisme com a font de referents simbòlics, un recurs que l'obliga a incloure un petit vocabulari esotèric al final de cada volum, per l'afecció a les màscares de l'heteronímia -s'hi fa dir Bea, Hid, Là Petressà, Lylya, Kemel...- i pel patronatge tàcit o explícit d'altres outsiders afins -Wilde, Trakl, Baudelaire, Mallarmé...

Senso, el primer llibre de la col·lecció i el que gaudeix d'una edició més acurada -la dels altres dos llibres ratlla la infàmia-, és una celebració de la sensualitat, de la carnalitat, del desig; una petita tria de títols serà suficientment eloqüent: Foc, Fulgor adolescent, A flor de pell, El goig de la nit, Gaubança. Es tracta, però, d'un desig desfermat que oscil·la entre el plaer i el dolor, la rauxa i la calma satisfeta: llavis oberts i dolços / cercant flames d'aigua / dins d'un llac d'argent.

En Kenosi, Ribelles davalla a l'abisme de l'autodestrucció. Sol -Ferit amb tot, / fotut per tots-, trasbalsat per absències i silencis -Demanaves un cos altre, / més nou i bell enmig d'una / cambra desfeta per passos / ardents i lluny d'antic plaer-, atordit pel temps que s'escola entre els dits com un grapat de sorra, el poeta invoca els fantasmes de l'anihilament: l'eclipsi de sol, la mort d'un brau, els «llops fuetejats per fam no mai satisfeta», obscurs remolins, l'exili interior, «el suïcidi més lent», carrers plens de verí i de sang pudenta, l'apocalipsi.

En contraposició -Riu Janus bifront / mentre mira el Sol / i la Lluna a un temps /, El rei de la vida recupera el to sensual i vitalista de Senso per esvaïr ombres funestes i festejar els fets quotidians: baladres i gessamins florits, l'arribada de l'estiu, els records d'infantesa, la silueta amiga del Picaio o el cel ple d'estrelles proporcionen al poeta un gaudi immediat, més saborós en uns moments en què sap prop el final: Ara que mire cara a cara / la mort i sense por ninguna / sempre vaig servint-la amb més vida. I, certament, Ribelles fou això: un vividor esquerp, un veritable rei de la vida.

JOSEP VICENT FRECHINA

La lírica d'un segle

Cant Temporal. Antoni Ferrer. Tàndem Edicions. València, 2000.

SI en el seu anterior poemari, Cant Espiritual, Antoni Ferrer, un home lligat al cristianisme de base i membre del consell de redacció de la revista Saó de clara vocació cristiana i valencianista, feia una íntima i pregona reflexió sobre Déu, en aquest nou treball, Cant Temporal, ho fa sobre l'espai geogràfic i el temps històric que li ha pertocat gaudir i patir.

El nou cant, seguint la seua línia, és culte i àcid, amb una poesia amb notables referents bíblics però també de la millor poesia d'Ausiàs March, alguns com ara Així com cell qui trau son cor culpable, deliciosament ausiasmarquians.

Antoni Ferrer, gran coneixedor de tota la tradició clàssica, és un poeta amb un bon domini de la forma i del llenguatge. En aquest nou lliurament es capbussa en la realitat quotidiana, en la que ens arriba a través dels mitjans de comunicació de la qual som espectadors -telespectadors diria jo-, sovint impassibles, per a fer una denúncia dels diversos tipus de violència: la dels estats als seus ciutadans, la domèstica i fins i tot la cultural. La falta d'amor i de solidaritat.

El Cant Temporal està dividit en un total de cinc parts, més dos poemes que conformen un pòrtic d'entrada i un altre d'eixida, tots ells amb títols llatins. En l'última part, sense abandonar aquest to irònic present en tot el llibre, els versos són de i per al mateix autor. Per cert, que el llatí és la segona llengua del Cant Temporal, que en alguns moments li dona als poemes un cert alé litúrgic. La segona

llengua amb la qual es comparteixen estrofes i es mestissa és el valencià modern però també l'antic, donant-li al conjunt una gran riquesa lèxica. Aquest és un dels llibres menys hermètics d'Antoni Ferrer, però no per això de menys qualitat.

MANEL ALONSO

Un amor ausente siempre presente

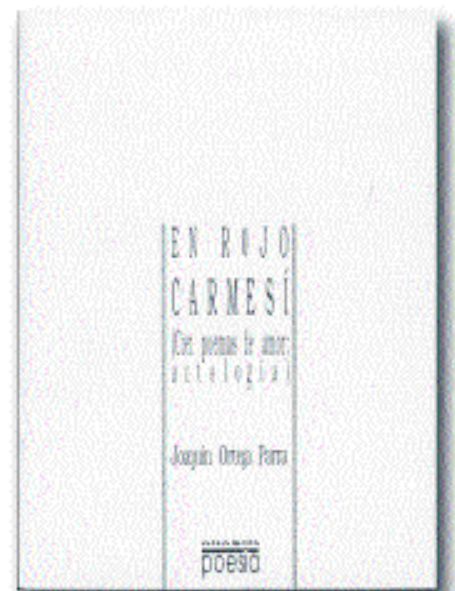
En rojo carmesí. Cien poemas de amor. Antología. Joaquín Ortega Parra. Editorial Aguaclara. Alicante, 2000.

EN rojo carmesí, de Joaquín Ortega Parra, es una antología que reúne cien versos de amor tomados a su vez de siete libros del autor. Todos ellos tienen en común el amor a la amada que el poeta va desgranando desde diferentes prismas.

Un amor que, aunque se ha ido, siempre està presente, lo que convierte en ocasiones al poema en canto triste ante la ausencia irremplazable, porque después del amor ya nada es lo mismo, sólo queda «Una vaga sensación a hombre-ceniza», hombre gris que se ha quemado y que busca a todas horas un camino adecuado que le lleve a «ese centro habitado por la amada».

El poeta nos habla de un amor que, exista o no, siempre està en el pensamiento, durante las noches de insomnio, y sobre todo cuando ve el amor de otros seres.

Son poemas de viento y agua que se diluye entre los dedos, pero sobre todo son poemas de un silencio contenido,

escondido en el interior de su propio amor que anhela y no recibe y quizás por eso lo identifica con la nieve blanca y helada. «Tu nombre, / como el mio, / anduvo largamente de mi mano. / Aquella noche, un frio, / telúrico temblor en el espacio».

Son poemas que contienen una fresca filosofía, fuerza vital y una clara entrega a la nada. En los poemas que nos ocupan hay nostalgia, tristeza, cansancio, recuerdos de un amor que se vive en la memoria.

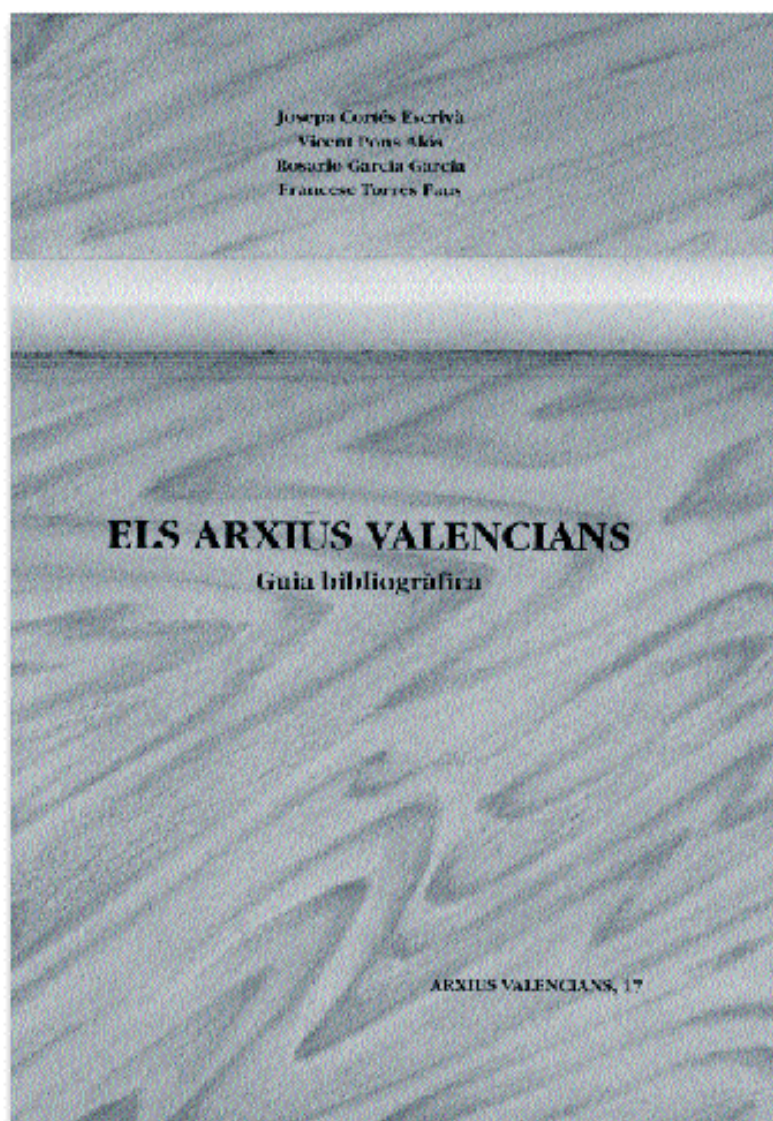
El espacio que queda entre el yo poético y la amada, el autor lo llena con poe-

mas. Joaquín Ortega Parra poetiza el amor con un lenguaje preciso, sereno, suave, que llega al lector porque en él se reconoce.

MARÍA TERESA ESPASA

ELS ARXIUS VALENCIANS

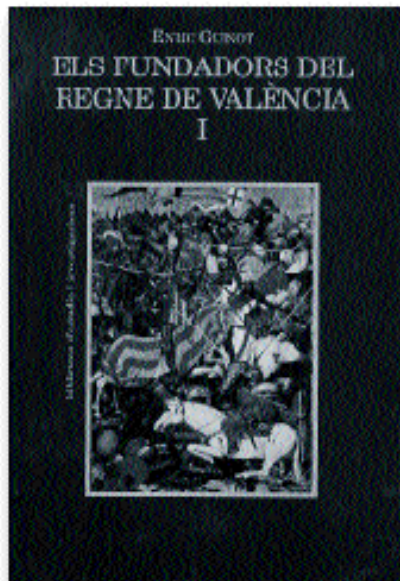
GUIA BIBLIOGRÀFICA

Aquesta bibliografia vol ser una eina i un vehicle d'informació, tot acomplint la funció de difondre la cultura i el patrimoni documental, una tasca molt ponderada per la moderna arxivística.

Per una part, la de facilitar l'accés als arxius als historiadors i per una altra, contribuir de forma decisiva a la conservació del nostre patrimoni documental.

ASSAIG

La fi d'una polèmica interessada

Els fundadors del Regne de València. Enric Guinot. Editorial 3i4. València, 2000.

ESTEM davant d'un gran llibre. Més encara: un volum (dos!) utilíssim, necessari, definitiu. Amb voluntat de donar per tancada des del cantó de la història aquella estèril polèmica que va embrutar els carrers de la Transició a l'entorn de la identitat de la llengua dels valencians, el professor d'Història Medieval de la Universitat de València Enric Guinot ha dut a terme una operació llarga i feixuga però de plantejament molt simple: ha rastrejat amb compulsió arxivística al llarg de tot aquest antic i noble Regne el llinatge i la procedència de tots els seus pobladors entre 1238 i 1400. Sobrepassant amb escreix la font insuficient i tòpica del Llibre del Repartiment, Guinot ha bastit una obra literalment monumental, un Onomasticon particular per acabar amb les versions més delirants del particularisme valencià.

El resultat d'aquest projecte doblement coronat és ben evident. Com diu Ricard Pérez Casado en el seu pròleg, «Enric Guinot deixa sense base històrica les especulacions, més o menys interessades, sobre el paper dels mossàrabs o dels occitans en la formació de la identitat valen-

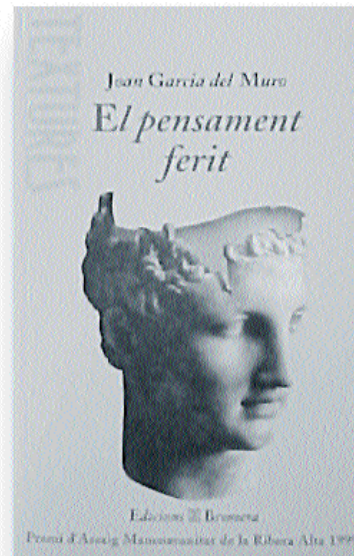
ciana». La llengua, en efecte, la van portar els conquistadors: catalans i aragonesos (en això l'estudi és taxatiu), i res més. De nou el sentit comú es veu corroborat finalment per la història. I no és poca cosa.

A més a més, un valor suplementari de l'estudi el constitueix el seu aspecte estrictament recopilatori: en el segon volum de l'obra podem accedir, en tota classe d'ordres, al llistat exhaustiu de cognoms dels pares fundadors. Allí estan tots, incloent-hi el primer avantpassat valencià d'aquest cronista: un Cotlliure (o Coplliure) documentat a Lliria el 1427.

Escrivia no fa molt Quim Monzó, en el seu cau d'un suplement dominical, que una de les conseqüències més tristes de les poques ganes procreadores dels ciutadans del nostre món és la fi inevitable de molts cognoms. Com en el cas d'eixos pobles d'alta muntanya, que moren amb el darrer dels seus habitants, també molts cognoms bellíssims i eufònics acaben sovint amb el darrer viatge d'algun fadrinot o fadrinota enemic de la descendència. Per a contrarestar això, Monzó hi proposava crear un «banc de cognoms», una base de dades utilíssima que podria servir igual per als qui volen canviar la forma de la seua progènie com per a aquells escriptors que ja no saben com anomenar els personatges de les seues novel·les.

Ara tenim els valencians, amb Els fundadors del Regne de València, el nostre propi Banc de Cognoms, una sòlida institució històrico-financera que mata dos pardals d'un bon tret: acaba amb la polèmica acientífica sobre l'origen fantasiós del valencià i reuneix enquadrant el rastre primer d'aquells guerrers, aquells colons, aquelles fèrtils donzelles que són l'origen de la nostra genealogia.

VÍCTOR COTLLIURE

Reconstruir el projecte racionalista

El pensament ferit, Joan Garcia del Muro. Edicions Bromera. Premi d'Assaig Mancomunitat de la Ribera Baixa. Alzira, 2000.

GAIREBÉ simultàniament, dos assajos recents coincideixen, entre nosaltres, en una crítica als pressupòsits de la postmodernitat. Es tracta de Dislocacions, de Ferran Sáez (3i4), i del volum de què m'ocupe ací, El pensament ferit.

La tesi de Ferran Sáez era atractiva: el mal de la nostra època és que els àmbits del racional (l'àgora) i de l'irracional (l'oracle) es troben estranyament dislocats com a conseqüència del fracàs del projecte il·lustrat. Com que d'aquesta derrota no s'han seguit més que desgràcies, cal una recol·locació urgent de l'irracional per a poder defensar políticament la racionalitat, clau de volta del nostre model de civilització. Una defensa que esdevé urgent quan comprovem que el relativisme d'alguns autors postmoderns pot arribar a fer pensar que és igual Shakespeare que Corín Tellado o, el que sens dubte té unes conseqüències més esgarrifoses, que tant se val dictadura o democràcia. La raó no és cap deessa, però tampoc no ha de ser reduïda a la condició de captaire.

En una línia complementària, Joan

Garcia del Muro ens ofereix en *El pensament ferit* els fonaments filosòfics que han fet possible el relativisme postmodern. Del Muro parteix d'una premissa que l'inquieta: es vol clausurar un sistema de pensament comú a la metafísica grega, la teologia cristiana i el racionalisme de la il·lustració. Com que aquest sistema pot no ser perfecte però és el nostre, cal laborar per retornar-lo al lloc que li correspon. I això implica descobrir d'on provenen les eines que han possibilitat la seua sapa.

Del Muro encerta a configurar una heurística pròpiament filosòfica del problema, tot identificant Henri Bergson i la llarga tradició de la crítica al concepte (més enllà de la tòpica al·lusió a l'obra de Nietzsche) com l'origen més evident de les vel·litats postmodernes.

Tanmateix, no és aquesta una història d'il·lustrats «bons» contra postmodernistes «roïns», que és al que moltes vegades es resumeixen les obres al·lusives. Del Muro té el valor i la prudència de reconèixer que en l'estela de Bergson i en alguns casos sota la influència de Nietzsche, l'alternativa al racionalisme compta amb propostes tan interessants com ara les de Levinas, Ortega y Gasset o María Zambrano.

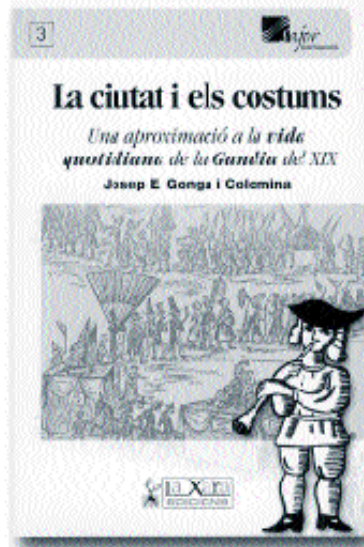
Acceptat això, cal reconstruir un subjecte de reflexió portador de valors universals, ni que només siga per a poder garantir el diàleg i la comunicació en llibertat. El llibre de Joan Garcia del Muro en vol ser una crida més, encertada i digna.

VÍCTOR COTLLIURE

Retrobar la Gandia del segle XIX

La ciutat i els costums. Una aproximació a la vida quotidiana de la Gandia del XIX. Josep E. Gongà i Colomina. La Xara Edicions. Simat de la Vall digna, 2000.

LA ciutat de Gandia visqué durant les dues últimes dècades del segle XIX un seguit de canvis estructurals -enderrocament de les muralles, millora substancial de les infraestructures de comunicacions, arribada de l'electricitat- que afectaren profundament els costums i la mentalitat dels seus habitants. El treball de Josep Gongà (Gandia, 1950) tracta d'esbrinar quina fou la incidència real dels canvis esmentats i, amb aquest propòsit, divideix la seua

investigació en tres grans blocs: un primer on s'analitzen les relacions dels gandiencs de tombants de segle amb el medi físic, la percepció que en tenen, i els canvis que al llarg de tot el segle experimenten les estructures de producció; un segon dedicat a la cultura material: el que anomena «conservadorisme tecnològic» dels llauradors, sempre reticents a les innovacions, el progressiu protagonisme de la resta d'oficis urbans, l'intercanvi comercial fonamentat en la fira anual i el mercat setmanal que amb prou feines pot fer front a la demanda creixent d'articles de consum, les condicions de vida, la indumentària, l'alimentació, etc. I, finalment, un tercer bloc s'ocupa de l'evolució de la cultura immaterial, «del nou cànon ideològic i moral que pretén regir la quotidianitat» i que es troba, en expressió afortunada de l'autor, unes muralles molt més altes i més sòlides per enderrocar: els valors socials, les relacions amb el poder, l'estratificació social, l'educació, les normes de conducta, les creences religioses, les celebracions rituals, els sistemes de parentesc, els sistemes d'associació i, en definitiva, tot allò sobre el qual s'estructura una societat tradicional que hom vol conduir cap a una pretesa modernitat.

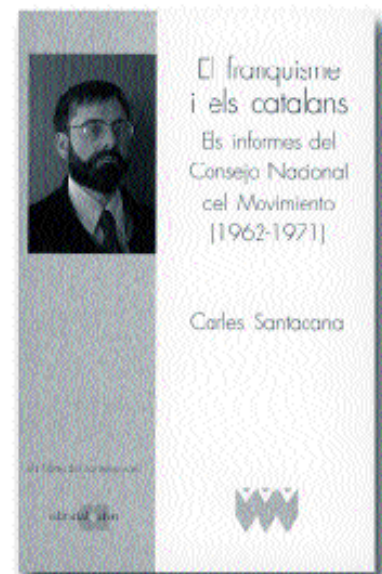
Hi mancarien, finalment, unes conclusions globals -que, en certa mesura, ja han estat exposades en la introducció- i, tractant-se d'una obra d'investigació realitzada amb metodologia científica i força documentació, un apartat bibliogràfic o les pertinents notes a peu pàgina que indiquen la procedència de la informació utilitzada.

JOSEP VICENT FRECHINA

Del fracàs d'un genocidi

El franquisme i els catalans. Els informes del Consejo Nacional del Movimiento (1962-1971). Carles Santacana. Editorial Afers. Catarroja, 2000.

EL franquisme i els catalans. Els informes del Consejo Nacional del Movimiento (1962-1971), de l'historiador i professor Carles Santacana, és un petit estudi sobre una sèrie de documents emanats de les discussions mantingudes pel Consejo Nacional del Movimiento sobre la qüestió catalana. Uns materials que foren expressament destruïts i, fins ara, desconeguts, recuperats per Santacana, en els quals el règim franquista reconeix la seua incapacitat per tal d'esborrar la cultura política autòctona i el sentiment catalanista. Fet i fet, la història secreta d'una incapacitat; en definitiva, d'un genocidi que mai no va arribar a coronar-se malgrat l'immens poder coercitiu de l'estat. L'anàlisi de Santacana, recolzat sobre una sòlida i inèdita base documental, ve a confirmar com de desesperades foren les maniobres del règim franquista en la seua darrera etapa per tal d'aconseguir aquest objectiu. En paraules de Santacana, la importància de la documentació tractada en el seu llibre «rau precisament en el seu caràcter intern i reservat, de manera que ens aporta algunes pistes interessants sobre la percepció que aleshores (sense el perill de les legitimacions a posteriori) tenien sobre el fet català persones rellevants del món oficial o paraoficial franquista». Altrament i segons l'autor, els materials continguts en aquest llibre «posen en relleu els neguits i les diverses percepcions que, malgrat el dis-

curs oficial, existien en nuclis rellevants de la classe política franquista respecte de l'espanyolitat de Catalunya, i del reconeixement o la negació d'un fet regional català integrat en la nació espanyola». Un llibre que convida a rellegir, entre d'altres, L'intent franquista de genocidi cultural contra Catalunya, de Josep Benet, aparegut ja fa alguns anys en l'editorial de l'Abadia de Montserrat o la interessant biografia del falangista català José M. Fontana Tarrats, estudiada per Joan Maria Thomàs i publicada pel Centre de Lectura de Reus.

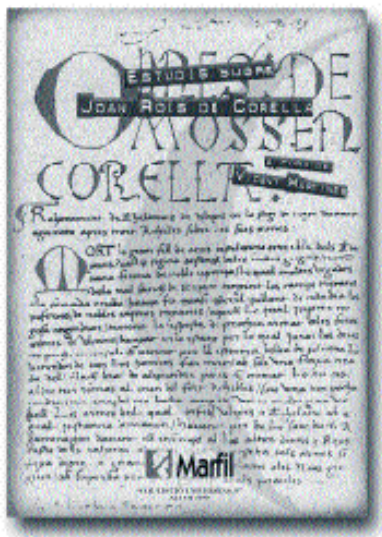
Carles Santacana i Torres (Barcelona, 1961) és professor d'Història Contemporània a la Universitat de Barcelona, especialista en història social de l'esport i forma part del Grup d'Estudis d'Història de la Cultura dels Intel·lectuals. Dels seus llibres destaquen, entre altres, Victoriosos i derrotats. El franquisme a l'Hospitalet, 1939-1951 (1994) i el volum dedicat a la postguerra de l'obra Història. Política. Societat i cultura dels Països Catalans.

FRANCESC VIADEL

Interès per Roís de Corella

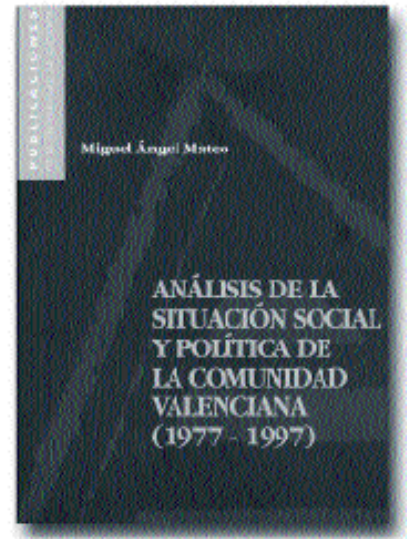
Estudis sobre Joan Roís de Corella. DDAA, a cura de Vicent Martines. Editorial Marfil. Alcoi, 1999.

SENS dubte, Joan Roís de Corella és un dels autors cabdals de la nostra literatura clàssica. Nascut en el segle XV en el si d'una família de la petita noblesa de Gandia, a l'igual que els autors Ausiàs March i Joanot Martorell, Corella, a la seua mort l'any 1497 deixà una obra im-

portantíssima en la qual es veu la seua personalitat d'home nou, cabdalment renaixentista. A nivell formal, Joan Roís de Corella utilitzà recursos tan innovadors que el converteixen, segons els especialistes, en un dels escriptors més moderns dins de la literatura europea del seu temps. En paraules de l'estudiós Jordi Carbonell, un dels que millor coneix l'obra de l'autor valencià (vegeu el seu pròleg en Obra Profana de Joan Roís de Corella editada per 3i4), Corella és «el poeta més modern de la nostra literatura medieval». Maluradament, l'obra de l'autor de Gandia caigué en desgràcia a partir de la guerra de les Germanies i el seu nom es veié relegat durant el Renaixement i el Barroc. Una postergació la de Corella, aristòcrata d'estirp i d'estil, que cal atribuir al desenteniment dels seus correligionaris de classe, que tot just per aquell temps abandonaven el conreu de la llengua del país a la seua sort per tal d'abraçar la cultura castellana. Avui Corella torna a recuperar el lloc que es mereix en l'àmbit de l'estudi i la crítica literària i comença a ser un autor mínimament conegut pel gran públic. Estudis sobre Joan Roís de Corella és la prova més feafent d'aquest renovellat interès per part dels estudiosos envers l'obra corelliana. Un llibre d'articles erudits sobre l'obra de Corella i adreçat a l'àmbit universitari, en el qual han participat Rafael Alemany, Annamaria Annicchiarico, Joan Armangué, Isolda Bigvava, Emili Casanova, Stefano M. Cingolani, Germà Colon, Antoni Ferrando, Rafael Fresquet, Encarna Villafraña, Marinela García, Sergi Gascón, Llúcia Martín, Josep Martines, Tomàs Martínez, Josep Lluís Martos, Rafael M. Mérida i Curt Wittlin. El volum, a cura del professor de la Universitat d'Alacant Vicent Martines, aborda un ampli ventall de temes relacionats amb la literatura de Corella: des d'aspectes lingüístics fins a qüestions bibliogràfiques o ideològiques. Un llibre imprescindible per aprofundir en una de les nostres millors obres literàries.

FRANCESC VIADEL

Valencianos, una sociedad cambiante

Anàlisis de la situación social y política de la Comunidad Valenciana (1977-1997). Miguel Ángel Mateo. Universidad de Alicante, 2000.

ANÁLISIS de la situación social y política de la Comunidad Valenciana (1977-1997), del professor Miguel Ángel Mateo, es un riguroso estudio sociológico a través del cual el lector podrá formarse una imagen completa de la realidad del País Valenciano desde finales de los años 70 hasta nuestros días. A través de datos científicamente contrastados, Miguel Ángel Mateo descifra cuáles son los puntos de vista, las percepciones, de los valencianos sobre cuestiones tales como la cultura y la educación, el sistema sanitario y los servicios sociales, la situación económica, la evolución política en la última década o el sentimiento nacionalista.

José María Tortosa, catedrático de Sociología de la Universidad de Alicante, apunta en su prólogo que este estudio se inscribe «en lo que llamarían “estudios regionales” y se construye a partir de la serie de encuestas del Centro de Investigaciones Sociológicas, la mayoría de ellas no “regionales” aunque sí “regionalizadas”». Según el profesor Tortosa, «des de este punto de vista ya supone una cierta originalidad: no son tan frecuentes estos estudios y esta es una primera razón para adentrarse en su lectura. Pero lo es mucho más si se le añade el hecho de que el estudio se enmarque en contextos más amplios como los procesos de globalización o mundialización, la ideología del globalismo o la estructura centro-periferia. Esto hace que

el riesgo de “localismo” (ante el que igualmente pueden sucumbir los estudios sobre España) quede claramente superado sin por ello renunciar al estudio y análisis de lo local, ámbito de identificación en algunos casos y, en cualquiera de ellos, entidad política con su propio marco de decisión y normatividad o autonomía».

Un estudio de gran interés para el público en general o especialistas en materias como la economía o la sociología, aséptico y profesional, que a menudo pone de relieve la fragilidad de algunos tópicos, lo particular que llega a ser en muchos aspectos la sociedad valenciana. Una radiografía sociológica de las últimas décadas, en las que los valencianos han tenido que afrontar cuestiones tan abruptas como su propia identidad cultural o sus preferencias políticas en el gobierno autonómico.

ARNAU GISBERT

Pistes per a una relectura del valencianisme

Anys de letargia. Crònica de la pervivència de la llengua i la cultura al País Valencià (1939-1975). Encarna Villafraña i Rafael Fresquet. Editorial Saó. València, 2000.

És curiós observar com els estudis sobre el nacionalisme cultural al País Valencià sovint han oblidat tot allò que fa referència a les primeres dècades de la postguerra. Els que estan acostumats a llegir aquesta classe de textos de seguida ensopeguen amb una època heroica que va des dels primers anys seixanta, tot coincidint amb el despertar públic de Joan Fuster, fins als darrers dies de la dictadura franquista, un moment molt centrat en els «incomprensibles» posicionaments polítics de personatges com ara Miquel Adlert i Casp o d'institucions com ara Lo Rat Penat. Posicionaments, d'altra banda, que remetien de seguida a una fractura dramàtica i irreparable del moviment valencianista. És ben bé com si, amb anterioritat a aquestes dates mítiques, res d'importància no s'haguera produït en el panorama cultural valencià. Tot plegat, sembla que el triomf relatiu d'una determinada generació haja sepultat l'existència dels seus antecessors. Doncs bé, allò més interessant del petit treball d'Encarna Villa-

franca i Rafael Fresquet és la conclusió a la qual arriben després d'una recerca que ells mateixos qualifiquen d'insuficient. Per als autors del petit assaig, hi ha al país dos grups clarament diferenciats. D'una banda, els qui entenen la recuperació cultural i civil dels valencians com a poble diferenciats des del poble i la història local. De l'altra, els qui obviaren aquesta posició i passaren a fer directament una literatura culta i un conreu de la llengua que no podia arribar al poble ateses les circumstàncies. En qualsevol dels casos i com apunten els autors: «Els dos grups eren necessaris per al País, però no saberen trobar el punt de contacte que els fera forts». Un punt de contacte que «no tenia res a veure amb concessions lingüístiques ni a la història del poble valencià [...] El projecte era comú, ja que existien d'una banda el mecenes que el podia finançar, primer Nicolau Primitiu [...] i després la Fundació Huguet, i d'altra banda la persona que podia realitzar la connexió entre els dos mons: Joan Fuster». Trobe que és un bon punt de partida per tal de refer la història d'un enfrontament i, en bona part, del fracàs d'un moviment, de superar les explicacions reduccionistes d'aquest període històric. Fóra bo que algú esbrinara en les raons de l'altra banda, la dels Casps i Adlerts, però també en les dels Martí Domínguez i altres. En definitiva, la d'un cert conservadorisme valencianista que en un moment donat basculà entre la deserció inevitable o la neutralitat més palmària com a símptoma evident d'un desacord.

FRANCESC VIADEL

Batllori: l'erudició

Iberoamèrica: del descobriment a la independència. Obra Completa. Vol. XIV. Miquel Batllori. Editorial 3i4. València, 2000.

L'EXISTÈNCIA d'un intel·lectual i erudit com ara Miquel Batllori és tot un luxe per a qualsevol cultura. El jesuïta Batllori nasqué a Barcelona l'1 d'octubre del 1909. El 1928 es llicencià en filosofia i lletres i en dret a la Universitat de Barcelona, un any en què també ingressà a la Companyia de Jesús. El 1941 es doctorà en història amb premi extraordinari a la Universitat de Madrid. Batllori fou també professor d'història, lletres i filosofia a Mallorca del 1941 al 1947, director de la revista *Archivum Historicum Societatis Iesu* de Roma del 1951 al 1969 i del 1974 al 1981, professor d'història moderna a la Facultat d'Història de la Pontifícia Universitat Gregoriana de Roma del 1952 al 1955 i catedràtic d'història moderna d'aquesta universitat del 1955 al 1980. Batllori ha investigat Ramon Llull i la seua influència a Europa, Arnau de Vilanova, els Borja, l'Humanisme i el Renaixement, Trento, Baltasar Gracián, la cultura dels jesuïtes durant el segle XVIII i una gran quantitat de temes impossible de detallar en unes poques ratlles que li han valgut guardons com ara la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya, el Premi Lluís Guarner de la Generalitat Valenciana o el Premi Príncep d'Astúries de Ciències Socials, entre molts altres. Iberoamèrica: del descobriment a la independència forma part del XIV volum de la seua obra completa. Un volum en el qual aborda aspectes tan

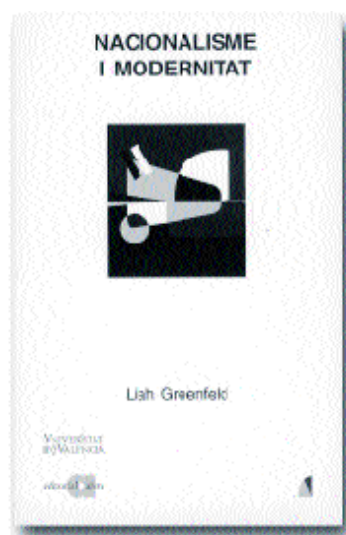
interessants com ara la difusió i crítica de les idees de Bartolomé de Las Casas, la relació entre Catalunya i Amèrica, la decisió papal del món, els jesuïtes al continent americà o el pensament polític del llibertador Simón Bolívar. Segons l'estudiós Pere Grases, aquest llibre «constitueix un magnífic i sòlid suport, amb nombrosos punts de recolzament en tot un arc cronològic de fets situats al llarg de tres segles, des del descobriment a la independència. Són un indicatiu de mestria i domini d'un ampli període històric, que només pot adquirir-se mitjançant la contínua devoció de tota una vida, amb la capacitat de comprensió de l'erudit, l'agudeza de les reflexions, la sagacitat per a veure cada arbre en el bosc del panorama històric i el bon gust en l'exposició dels esdeveniments i la trama de cada moment en l'esdevenir de l'evolució humana». Un llibre ple d'amena erudició.

FRANCESC VIADEL

Les raons del nacionalisme

Nacionalisme i modernitat. Liah Greenfeld. Editorial Afers. Catarroja, 1999.

NACIONALISME i modernitat reuneix cinc assajos publicats per Liah Greenfeld entre els anys 92 i 97, just després de l'aparició del seu llibre *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Aquest recull aborda temes com ara la funció del nacionalisme en l'aparició de les institucions modernes característiques, la rellevància de la consciència moderna secular com a resultat del reemplaçament de les grans religions

transcendents pel nacionalisme com a sistema cultural dominant, o el nacionalisme com a marc cultural de la modernitat. Un llibre amb unes tesis ben originals o, com a mínim -i com la mateixa autora confessa en la introducció d'aquest volum-, discrepant amb la majoria de la bibliografia que hi ha sobre el nacionalisme en les ciències socials. L'editorial Afers publica aquest recull dins de la col·lecció *El món de les nacions*, que fins ara ha vist aparèixer títols de François Thual, Alfons Cucó i Ernest Gellner.

Liah Greenfeld és catedràtica de Ciències Polítiques i Sociologia a la Universitat de Boston i professora associada de la Universitat de Harvard, així com professora visitant a l'École des Hautes Études de París. Greenfeld, a més a més, ha estat membre de l'Institute for Advanced Studies a Princeton i del Departament d'Estudis Internacionals del Woodrow Wilson Center de la Smithsonian Institution a Washington DC. És autora, entre altres llibres, de *Ideas and Institution* i *The Spirit of Capitalism: Nationalism and Economic Growth*.

Afers completa amb aquest llibre el seu important catàleg que des de fa uns anys ha vist aparèixer, entre altres, títols tan interessants i diversos com ara *Dreta i esquerra*. Raons i significats d'una distinció política, de Norberto Bobbio, *El valencianisme polític, 1874-1939*, d'Alfons Cucó, *De Martorell a Corella*. Descobrint l'autor del *Tirant lo Blanc*, de Josep Guia, o *Falles i franquisme*, de Gil-Manuel Hernández. A més, la prestigiosa editorial de Catarroja trau al carrer les publicacions Afers. Fulls de recerca i pensament; *El contemporani*. Arts, Història, Societat; i *Arxius de Sociologia*. Un projecte que ha suposat una alenada d'aire fresc en el migrat panorama de les publicacions valencianes dedicades al pensament i que comença a fer-se lloc en el mercat català i balear.

FRANCESC VIADEL

Filosofía para comenzar

El juego de pensar. Tobies Grimaltos. Editorial Algar. Alzira, 2000.

EL asombroso éxito de ventas de *El mundo de Sofía*, de J. Gaardner, y, en medida menos espectacular pero igualmente agradable y estimulante, de *Ética para*

Amador o Política para Amador, de Fernando Savater, han abierto la brecha editorial para un buen número de obras derivadas de aquella feliz experiencia, utilizando los mismos o parecidos resortes: la exposición de los temas invariables de la historia del pensamiento filosófico en forma de diálogo con un muchacho o muchacha de la misma edad que el lector a quien va dirigido el libro.

En esa dirección, *El juego de pensar* reincide en la fórmula de éxito siguiendo el ejemplo de Savater: el autor del libro y dialogante maduro es el padre del otro dialogante, en este caso la adolescente Marta.

Marta comienza preguntando a su padre qué es lo que enseña en sus clases, es decir, qué es la filosofía; a partir de ese primer capítulo padre e hija deciden dedicar algunas noches a charlar sobre distintos temas. De esta manera van sucediéndose buena parte de los temas generales de la filosofía que se pueden encontrar en, por ejemplo, un temario de segunda enseñanza: la libertad de elección, la relación entre los nombres y las cosas, la inteligencia de las máquinas y la inteligencia en general, la creencia y el saber, la ética de la intención y la de las consecuencias, el relativismo antropológico, la percepción y la sensación, las falacias lógicas, la naturaleza de la belleza, la identidad personal o los límites de la ciencia.

La parte ficticia del libro es sin duda la más débil. La psicología de la niña no llega a ser del todo creíble, así como tampoco la horizontalidad ilocucionaria y argumental establecida entre padre e hija; no se insertan los diálogos en la realidad nocturna de

un hogar donde además hay otro hijo y una esposa, y los diálogos resultan en ocasiones algo forzados. No obstante, todas estas deficiencias de la fabulación quedan compensadas con la claridad en la descripción y tratamiento de los problemas filosóficos, que es el objetivo final del

libro. También los ejemplos están en general muy bien escogidos, de manera que se hacen comprensibles los problemas sin deformar su naturaleza.

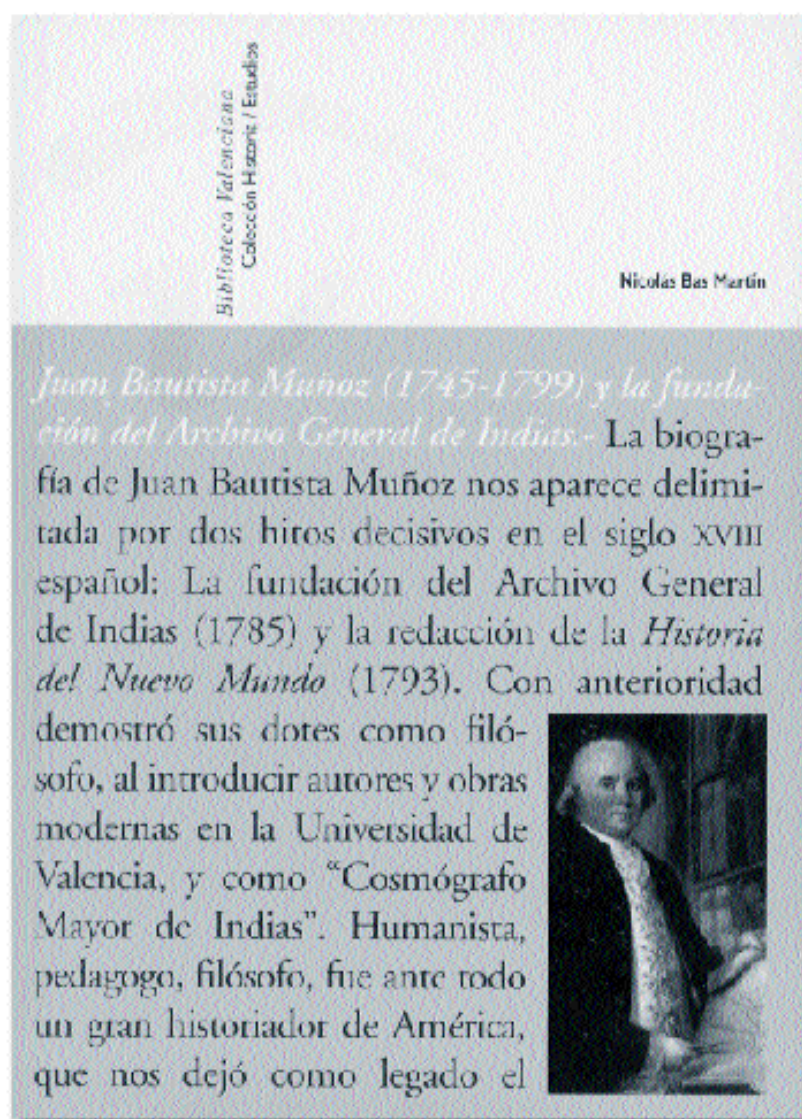
Un libro recomendable para los estudiantes de filosofía, y, por qué no, también para los curiosos por esta venerable

disciplina del pensamiento que no hayan tenido todavía la oportunidad de familiarizarse con él.

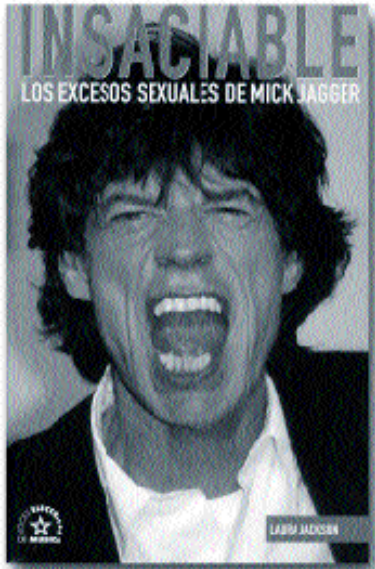
MIGUEL CATALÁN

JUAN BAUTISTA MUÑOZ (1745-1799) Y LA FUNDACIÓN DEL ARCHIVO GENERAL DE INDIAS

Durante su corta pero dilatada trayectoria intelectual Muñoz cultivó con pasión y gran rigurosidad multitud de temas, la Historia de España, la Historia de América, la Arqueología, la pedagogía, la cosmografía, y el humanismo. Ahora bien, ninguna faceta le llevó más tiempo y esfuerzo que la americanista, y en este sentido se enmarca la fundación del Archivo General de Indias, hito en que el valenciano tuvo un papel de primera magnitud y que convirtió a Sevilla en la cuna de la investigación americanista.

DIVERSOS LLIBRES

Las piedras que ruedan

Insaciable. Los excesos sexuales de Mick Jagger. Laura Jackson. La Máscara. Valencia, 2000.

A estas alturas nadie pone en duda que The Rolling Stones han sido y son uno de los grandes grupos de rock and roll de todos los tiempos. Su reinado es de una longevidad que tan sólo supera la reina de Inglaterra. Pero los Rollings le deben su fama no sólo a las composiciones del tándem Jagger/Richards, sino también a la actitud y la imagen del grupo. La provocación y el escándalo han jalonado su reinado musical. Una provocación que ha roto con esquemas y conductas encorsetadas. Aunque en mi modesta opinión no hicieron más que recogerlas de la propia sociedad para, a través de una buena campaña de marketing, devolvérselas a ella cobrándoselo con intereses.

Al frente del grupo Mick Jagger, su cantante y líder, ha sido la imagen del grupo y su vida y sus relaciones han servido para reforzar la imagen de chicos eternamente rebeldes y antisistema del grupo. Pero en realidad todo es pura imagen: los Rolling hace muchos años que forman parte del sistema, conocen las claves del negocio y le sacan partido. Su rebeldía y su manera de actuar está más cerca de la Carmen Ordñez que de cualquier banda de rock and roll de garaje.

The Rolling Stones y Mick Jagger al frente no son más que un grupo de hombres de negocios que siguen haciendo buen rock and roll. Su música es lo importante, sus aventuras amorosas me huelen a marketing, a revista del corazón. Puede que Jagger como dice bien el título del libro, es un insaciable, sí, pero no de sexo, puede que de dolares.

PUNKGARCITO

La ciencia que forma

Neurocotilleos. Adolf Tobeña. Algar Editorial. Alzira, 2000.

LA joven editorial Algar acaba de publicar la versión en castellano del Premi de Divulgació Científica, un certamen que forma parte del prestigioso cartel de premios Ciutat d'Alzira.

El de divulgación científica es una iniciativa de la Universitat de València, el ayuntamiento de la capital de la Ribera Alta y la editorial Bromera. Con él se viene a llenar un hueco dentro del mundo de la edición valenciana, un hueco que en valenciano es, sin exagerar demasiado, casi infinito, dominado como está por las publicaciones estrictamente literarias. Un drama que algunos nuevos certámenes y unas pocas colecciones comienzan a subsanar.

Neurocotilleos es un libro de artículos de periodismo científico escritos empleando un lenguaje ameno a la vez que inteligente, con la voluntad clara, por parte de su autor, el catedrático Adolf Tobeña, de hacerse entender y llegar a un lector. Un lector inteligente al que por una parte le gusta estar informado y que por otra disfruta con el placer de la lectura. En fin, un perfecto tebeo para mentes abiertas.

A través de las páginas de este libro, el lector irá descubriendo el funcionamiento del cerebro humano, así como el origen de conductas individuales y sociales, nuestros sentimientos, etc., condimentado por un número importante de anécdotas y hechos curiosos de la ciencia y de la historia de la humanidad.

Para su autor, cualquier excusa es buena: una noticia leída en el periódico, un programa de televisión, los resultados de una encuesta, para iniciar una disertación y atrápanos desde las primeras líneas.

ALONSO ALFONSO

L'enigma humà

L'enigma de l'esfinx. Francisco Armesto y Constantino Armesto. Edicions Bromera. Alzira, 2000.

SI hi ha alguna cosa que realment puga interessar l'ésser humà, això és el mateix ésser humà. Durant segles ha intentat cercar en diversos llocs les respostes a qüestions que podem qualificar com a vitals. Des de cadell ha necessitat saber què l'espera en el futur, i sempre ha anat a cercar-ho on la superstició i un llenguatge enigmàtic poca informació real li podien aportar. Això no passa en el llibre El secret de l'esfinx, on d'una manera clara i metòdica se'ns explica l'evolució de l'ésser humà des de molt abans de la seua concepció fins a la seua mort.

La lectura, que és un fet actiu però també subjectiu, m'obliga en parlar d'aquest llibre de la meua experiència personal a l'hora d'enfrontar-me amb el seu

text. En mi sempre hi ha hagut una preocupació sobre l'evolució del meu cos i de la meua ment a través de les diverses etapes de la vida, amb una certa por a la vellesa, sobretot a causa de la falta d'informació o potser per un excés de mala informació. Probablement aquest llibre aportarà molt poc al món de la medicina, però no és aquest el seu objectiu, sinó la divulgació científica i, cal dir-ho clarament, això ho aconsegueix i, a mesura que el lector es va submergint en la lectura, l'ajuda a comprendre el funcionament i l'evolució del seu cos, el naixement i el seu final, i fa entendre que és un fet irremediable natural, cosa molt òbvia però que cal recordar a l'ésser humà immers en un món artificial on la productivitat i no la vida és el més important.

M. AMIGÓ PERIS

Espècies protegides

Evolución de lenguas y tipología. Beatriz Gallardo Paúls. Editorial Tirant lo Blanch. València, 2000.

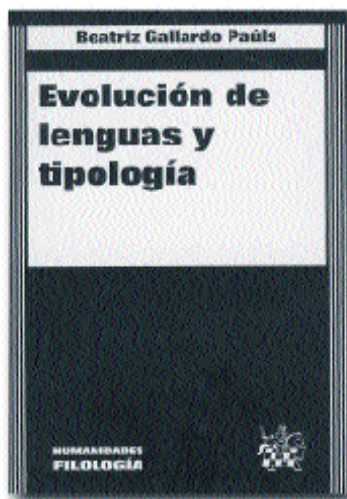
Les llengües minoritzades d'Europa. Àngela Cotano. Premi de Sociolingüística Bernat Fenollar 1997. Editorial 3i4. València, 2000.

ARA per ara, fer un inventari de les llengües del món no deixa de ser una tasca àrdua, si tenim en compte els diversos criteris -genètics, sociolingüístics o tipològics- de què parteix l'investigador i el rigor i la professionalitat en l'elaboració d'un inventari que mirarà de reflectir

fenòmens lingüístics ben diversos que es corresponen amb realitats complexes no sempre extrapolables. La cosa s'agreuja encara més quan ens plantejem la veritable utilitat d'unes investigacions que amb prou feines aconseguiran de denunciar el procés d'homogeneïtzació, no només lingüística sinó també cultural, a què estem sotmesos avui dia. En aquesta tasca classificatòria, com en tot, la tendència ideològica de la investigació quedarà ben palesa malgrat l'aparent objectivitat a què aspira l'investigador. Els llibres de Beatriz Gallardo i d'Àngela Cotano que ara presentem en són una mostra il·lustrativa. Tots dos llibres tenen el denominador comú de constituir un inventari de llengües utilíssim per als delerosos de les classificacions lingüístiques, si bé difereixen en l'abast, el mètode i la perspectiva amb què s'hi han abordat les respectives investigacions. La de Gallardo és la més exhaustiva i completa perquè aplega totes les llengües del món. La de Cotano, però, abasta únicament les llengües europees minoritzades. Això, en principi, no tindria cap transcendència si no fos perquè, ja d'entrada, partir d'una circumscripció restringida, com és la de Cotano, denota una sensibilització que té connotacions clarament polítiques: hom acota la realitat d'acord amb les seues necessitats i interessos personals i col·lectius. I el treball de Gallardo, aparentment més asèptic, delata igualment una posició ideològica per omissió: no parlar de política no és equivalent a neutralitat. Aquesta tesi es confirma a l'hora d'elaborar la graella de les classificacions lingüístiques i, encara més, quan es tracta de fer-ne valoracions. Un exemple: Cotano parla del gallec en els termes següents: «El gallec -variant galaicoportu-

guesa considerada per certs lingüistes com una llengua diferent del portugués- és una llengua iberoromànica, del grup galaicoportugués que es parla a Galícia, a l'anomenada -en la grafia oficial- Franxa Exterior, a Astúries i a Castella Lleó, on no gaudeix de cap mena de reconeixement». Gallardo, en canvi, dóna per sabut que el gallec i el portugués són llengües diferents, i fins i tot destaca quins són els trets fonològics, normatius i lèxics que les fan ser diferents; i de la situació sociolingüística del gallec -i encara menys de l'àmbit geogràfic d'aquesta llengua-, no en diu res. La dimensió política de tots dos treballs es palesa, també, en el rigor i en l'anomenada nomenclatura emprada pels investigadors. Vet aquí un exemple: Gallardo afirma que «el catalán es hablado por unos seis millones de hablantes, en su mayoría bilingües, en España (Cataluña, Baleares y País Valenciano), Francia (Rosellón y l'Alguer [?]), y Andorra». Cotano, en canvi, diu que «el català es parla a Andorra -on és llengua oficial-, al Principat de Catalunya, a les Illes Balears, al País Valencià, a la franja oriental d'Aragó (també anomenada Franja de Ponent) i a la ciutat de l'Alguer, a l'illa de Sardenya». Dit això, i amb el convenciment que les comparacions són tan odioses com, de vegades, útils i delatores, estem davant de dos manuals utilíssims per al coneixement de la diversitat lingüística del món. El ben cert, però, és que en tot treball lingüístic, per asèptic que ens sembla, la ideologia de l'investigador quedarà ben palesa arreu de la seua investigació: en els comentaris que en faça, en el mètode emprat, etc. Perquè, com deia el mestre de Sueca, «Qui té llengua, de Roma ve». Tant de bo que aquests treballs serviren, malgrat tot, per preservar el patrimoni lingüístic i cultural del món. Perquè és aquesta diversitat la que, com deia el poeta de Sepharad, ens fa lliures: «Diversos són els homes i diverses les parles / i convindran molts noms a un sol amor».

JULI CAPILLA

Una puerta al mundo del libro antiguo

Portal del libro antiguo castellano. Misèria i Companyia. Alcoi, 2000.

COMO muy bien expone Pepe Grau en la justificación del libro, una justificación también de su pasión por el libro antiguo, Portal del libro antiguo en castellano pretende, ante todo, ser una herramienta imprescindible para el profesional del libro antiguo y su cliente.

El volumen está dividido en cuatro partes. La primera es una clara i completa introducción al mundo del libro antiguo de gran interés para los que pretendan iniciarse. En la segunda parte se habla del proyecto de la propia editorial Misèria i Companyia de la edición digital. La tercera está compuesta por un repertorio de bibliografías útiles e imprescindibles. Y la cuarta y última es un directorio de librerías de anticuarios españoles, portugueses y latinoamericanos.

En fin, un trabajo hecho desde la pasión pero concienzudamente. Una pasión por el libro como objeto de colección que hace posible que conozcamos con más precisión el pasado de la edición y también consigue que muchas obras no acaben desapareciendo.

La editorial Misèria i Companyia llena con sus ediciones un vacío importante dentro del mundo editorial valenciano, más interesado en otro tipo de productos. Portal del libro antiguo castellano no es un libro para leer, si no para consultar, con algún apartado para aprender a conocer cómo es el libro antiguo y al mismo tiempo el actual. No se trata, como a sim-

ple vista nos puede parecer, de un catálogo, es un volumen de valiosa información, sea dicho de paso, bien editado, que nos da noticia de un hecho más que interesante.

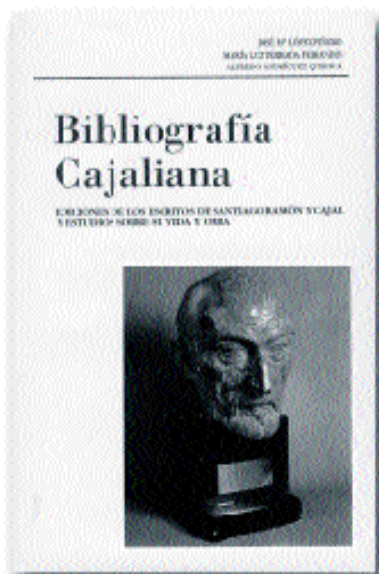
ARNALDO DE PERALADA

Todo sobre Ramón y Cajal

Bibliografía Cajaliana. José María López, María Luz Terrada i Alfredo Rodríguez. Albatros. Valencia, 2000.

DON Santiago Ramón y Cajal ha sido, sin ningún género de dudas, el científico español más famoso y con una obra sólida, extensa y reconocida. Bibliografía Cajaliana, editado en tapa dura, con tela y sobrecubierta a color, es un libro destinado a documentalistas, archiveros y bibliotecarios o a aquellas personas que deseen una información lo más exacta posible sobre las ediciones de los escritos de Santiago Ramón y Cajal y los estudios que se han realizado hasta el momento sobre su vida y su obra.

La presente bibliografía, que cuenta además con una introducción de sus autores donde se justifica y se da noticia de este tipo de género tan definido como es la historiografía médica, no se limita a una simple recogida de referencias bibliográficas, si no que incluye la información acerca de detalles formales y de contenido de las distintas ediciones. El libro se divide en dos partes, la primera dedicada a las ediciones de los escritos de Ramón y Cajal, y la segunda dedicada a los estudios realizados sobre su vida y obra.

El primer apartado, más extenso y dividido en cuatro capítulos, que de una manera inteligente aportan con rigor y orden el máximo de información. Un libro para especialistas, una herramienta imprescindible para conocer e introducirse en la obra de este eminente científico.

ARNALDO DE PERALADA

Regular la inmigración

La nueva regulación de la inmigración en España. Eliseo Aja, Marco Aparicio, Miguel Ángel Cabellos, David Moya, Laura Díez, Eduard Roig. Tirant Lo Blanch. Valencia, 2000.

HACE unos meses el Ministro de Interior del Estado Español reconocía públicamente que uno de los grandes problemas del futuro inmediato, por delante incluso del terrorismo, sería el de la inmigración. La nueva ley de extranjería i las constantes pateras cruzando el estrecho de Gibraltar han llenado páginas y más páginas de los periódicos y de imágenes los noticiarios televisivos, preocupando a muchos ciudadanos que no acaban de entender este fenómeno social.

La nueva ley de extranjería introduce cambios decisivos: amplía notablemente los derechos y libertades, reconoce la reagrupación familiar, prevé la existencia de permisos permanentes de trabajo y residencia, modifica drásticamente el sistema de infracciones y sanciones, agrava los delitos de tráfico de inmigrantes y orienta las políticas públicas que deben analizar todas las instituciones.

La nueva regulación de la emigración

en España, coordinado por Eliseo Aja, ha sido redactado por un equipo de profesores de Derecho Constitucional de las universidades de Barcelona y Autónoma de Barcelona, que vienen estudiando desde hace unos cuantos años la normativa de inmigración tanto en España como en los principales países europeos donde este fenómeno social es mucho más importante.

Para los autores del libro, la nueva ley en su conjunto representa la aceptación de una inmigración estable en España y la creación de unas condiciones dignas que facilitarán la integración de los trabajadores extranjeros.

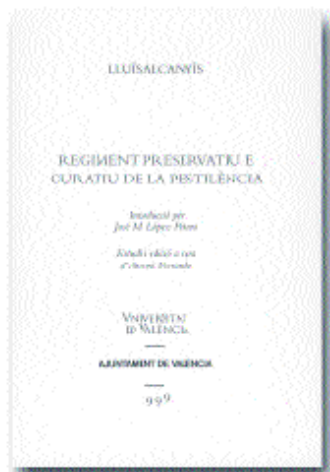
Un estudio riguroso sobre una nueva ley polémica, que algunos hubieran preferido más progresista, que vendrá a regular un fenómeno social importante que sin duda no va a pasar desapercibido a nadie. Un fenómeno necesario para el crecimiento económico del país.

ARNALDO DE PERALADA

Redescobrint Lluís Alcanyís

Regiment preservatiu e curatiu de la pestilència. Lluís Alcanyís. Universitat de València. Ajuntament de València. 1999.

LA commemoració dels cinc segles de la Universitat de València ha fet possible la reedició de tot un seguit de llibres antics acompanyats d'interessants introduccions i estudis. Llibres com el present, Regiment preservatiu e curatiu de la pestilència, ens parlen sobre una manera d'entendre el món, i en aquest cas d'entendre la medicina en la València del segle XV. En la

introducció, José M. Piñero ens posa en antecedents sobre l'obra en qüestió, aportant-nos dades biogràfiques sobre l'autor, informació sobre la seua obra i els corrents mèdics de l'època, així com el pes i la importància de la medicina considerada aleshores com una mena d'art.

El llibre, a més de la introducció abans esmentada, ha comptat amb un extens estudi del professor Antoni Ferrando, en el qual ens parla sobre la trajectòria intel·lectual d'Alcanyís i la seua tasca tant literària com mèdica. Un altre apartat interessant és l'edició facsímil de l'obra original, així com una edició crítica. Per a concloure apareix un interessant glossari.

L'interés de la present edició, a més d'aportar-nos diverses dades del passat de la ciència mèdica, és sobretot filològic, no debades l'edició ha estat a càrrec del catedràtic de filologia Antoni Ferrando. L'original està escrit en un valencià del segle XV, l'estudi del qual aporta dades interessants sobre l'evolució de la nostra llengua al llarg del temps.

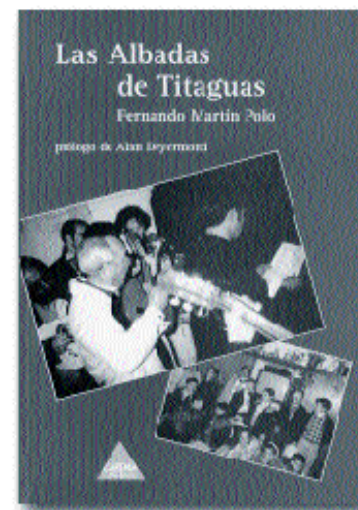
ARNALDO DE PERALADA

Les albadas de Titaguas

Las Albadas de Titaguas. Fernando Martín Polo. Carena editors. Valencia, 2000.

LES Albadas de Titaguas són les cançons de ronda que es canten la Nit de Nadal en aquesta població dels Serrans. Unes les canten els xiquets després de sopar: casa per casa, narren el naixement i la infantesa de Jesús, feliciten el Nadal i demanen l'aguinaldo. La resta són cantades pels quintos de l'any i la rondalla de corda i van dedicades a la Verge -que és l'albada principal i tot el poble hi concorre a escoltar-la-, al rector, a l'alcalde i a les fadrines -on es perd ja el to circumspecte de la primera i l'irònic de les altres dues per caure en la brofegada tan comna en les rondes de quintos «Parece que estas estrofas / os las cantamos en vano, / en otros pueblos vendrían / con las bragas en la mano».

Es tracta, aquesta, d'una tradició força estesa per diverses comarques valencianes però que mai no havia merescut un tractament investigador de les dimensions del realitzat per Fernando Martín. L'autor, que desenvolupà la seua investigació al Queen Mary and Westfield College de

Londres sota els auspicis d'Alan Deymond, divideix el seu treball en dues parts: una diacrònica en la qual, fent servir un completíssim aparell bibliogràfic procedent en bona part de la British Library, arriba a la conclusió, agosarada però molt sòlida, que les albadas són, pel que fa als textos, una prolongació dels villancicos de la Baixa Edat Mitjana i del segle XVI; i una sincrònica on analitza l'actual vitalitat de les albadas, quin és el contingut dels textos que es canten, com les viu la població i el caràcter identitari que han assolit, allunyades de l'explotació turística i de la mirada estranya mentre resisteixen els embats de la despoblació, l'arribada dels entreteniments audiovisuals i la progressiva aculturització del país.

JOSEP VICENT FRECHINA

El prestigi d'una societat

Constitucions fundacionals de la Universitat de València. Ajuntament de València, Universitat de València. València, 1999.

EL prestigi d'una societat es mesura amb el nivell cultural de les persones que la conformen, i aquest nivell, sense la xarxa pública i privada d'educació, no seria possible. El prestigi d'una universitat, la seua trajectòria al llarg del temps, redunda en el nivell cultural i de formació del país on està ubicada i fins i tot en el seu bon nom a nivell internacional. La Universitat de València acaba de complir cinc-cents anys, tot un esdeveniment pel que significa per a nosaltres els valencians. Amb

aquest motiu, la Universitat, en col·laboració amb diverses institucions, publicà tot un seguit de títols que han estat importants al llarg de la seua (nostra) història, com ara el que ens ocupa.

Les constitucions fundacionals de la Universitat de València, datades en abril del 1499, són el primer document regulador de la vida acadèmica de l'Estudi General de València. Cinc-cents anys després, en una edició de luxe, la Universitat edita un facsímil acompanyat d'una transcripció, així com una presentació a càrrec de Francisco M. Gimeno i una nota a l'edició de Manuel V. Febrer. Tots dos ens posen en antecedents sobre l'origen de l'Estudi General: des de l'inici, quan el rei En Jaume I estableix en l'ordenament foral la llibertat d'ensenyament a la ciutat de València i el seu intent de creació d'un Estudi General fins a l'aprovació de les constitucions dos-cents anys més tard. Aquesta és una edició amb un interessant valor històric i fins i tot filològic, però l'objectiu de la qual ha estat clarament celebrar una commemoració importantíssima per a la ciutat i comunitat autònoma de València.

REDACCIÓ

L'afany de normalització

El regimen jurídico de las lenguas en la Comunidad Valenciana. Manuel Alcaraz. Universitat d'Alacant. Alacant, 1999.

L'OFICIALITAT del valencià, el seu reconeixement com a llengua de cultura, com a llengua vehicular, més enllà del folklore

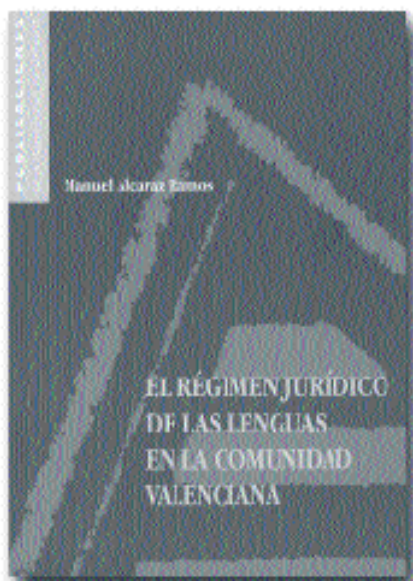
i els temes domèstics a la Comunitat Autònoma Valenciana, la seua relació amb el castellà, la llengua oficial de l'Estat Espanyol i llengua materna d'algunes comarques valencianes, així com la unitat lingüística amb altres dialectes de l'antiga Corona d'Aragó, han estat en els darrers dos-cents anys matèria i font de controvèrsies que amaguen realitats socials, econòmiques i polítiques més pregones.

El professor de Dret Constitucional de la Universitat d'Alacant Manuel Alcaraz, en el llibre *El regimen jurídico de las lenguas en la Comunidad Valenciana*, des del dret fa una anàlisi per a cercar noves fórmules de convivència entre els valencians, així com una normalització lingüística correcta i el menys traumàtica possible per a situar en el mateix nivell d'igualtat i cooficialitat el valencià i el castellà en la nostra comunitat autònoma.

La contribució d'Alcaraz no és una simple reflexió, sinó que aporta al llibre uns interessants capítols d'antecedents històrics que recullen des dels diferents pensaments valencianistes al llarg del temps fins als diversos projectes d'estatuts d'autonomia i la regulació del valencià en el procés autonòmic actual.

En altres capítols, Alcaraz ens parla de problemes com ara la denominació de la llengua, el de l'autoritat lingüística, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, el foment del valencià, l'ensenyament i els mitjans de comunicació.

L'autor pretén oferir una anàlisi global dels fenòmens jurídics associats a la regulació de les llengües, realitzat amb un cert compromís amb la societat valenciana.

El tema és d'aquells que no deixa indiferents la majoria dels valencians, entre els quals la filologia és en molts casos un esport practicat amb una certa visceralitat i no amb mètodes científics. El llibre ve a aportar un important gra d'arena, però el que seria més important és que altres, amb voluntat, posaren en marxa realment bona part de les seues propostes.

MANEL ALONSO

L'esperit de la natura

Costumari Botànic. Recerques etnobotàniques a les comarques centrals valencianes. Joan Pellicer. Edicions El Bullent. València, 2000.

EL saforenc Joan Pellicer és un rara avis dins del panorama intel·lectual del País Valencià. Un estudiós insadollable, d'una vastíssima cultura i sensibilitat, continuador excel·lit de trajectòries tan remarcables i enriquidores com ara la dels mestres Enric Valor, Martí Domínguez, Marcarell Gosp o Bernat Capó, només per citar-ne alguns dels més coneguts. Joan Pellicer s'ha donat a conèixer a través de nombrosos articles, llibres (*Meravelles de Diània*, *De la Mariola a la mar*, *Herbari breu de la Safor*, *Flora pintoresca del País Valencià*) i d'exquisides i interessantíssimes aparicions en la televisió pública valenciana com a col·laborador de programes de divulgació científica i conscienciació mediambiental. Metge, botànic, poeta i escriptor, Pellicer ha jugat al paper, segons l'estudiós Daniel Climent, de «pontífex, com a constructor de ponts entre la Natura i la Cultura».

Costumari Botànic aporta informació sobre més de cent herbes i arbres que creixen a les comarques centrals valencianes, però és també la prodigiosa recuperació d'un món antic i diferent, un món en paraules del mateix Pellicer «de vida rústega i senzilla, abrasada de faena, però lliure de manaments aliens i amb totes les necessitats fonamentals cobertes amb una natural autenticitat [...] on la utilitat i la poesia encara podien anar juntes, i l'aventura humana era encara molt arrelada a la natura i acordada als seus cicles i les seues estacions» i on «l'home, arrelat al seu terror, i que arreplegava en la seua ànima pagesa una inconscient i profunda admiració i amor pel misteri de les forces infinites que palesava la muntanya, era rei humil del seu tros i de les solituds festes». Un volum magnífic dedicat a la natura, amanit per moltes de les millors citacions de la nostra literatura, ple de curiositats i aplicacions pràctiques al voltant del món de les plantes, d'anècdotes, de magnífics bocins de cultura popular.

Llàstima que els editors no hagen ardonit aquest excel·lent llibre amb algun plànol de les comarques centrals, que de ben segur haguera incitat el lector a conèixer de primera mà i sobre el terreny els tresors tan magníficament descrits per Pellicer, un estudiós els treballs del qual cal no perdre de vista.

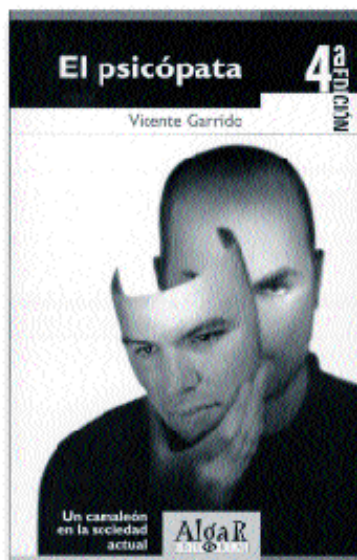
Costumari Botànic. Recerques etnobotàniques a les comarques centrals valencianes ha estat guanyador del I Premi Bernat Capó atorgat per Bancaixa. Formaven part del jurat Josep Bernabeu, Joaquim G. Caturla, Joan Gregori, Tomàs Llopis i Ricard Pérez Casado.

FRANCESC VIADEL

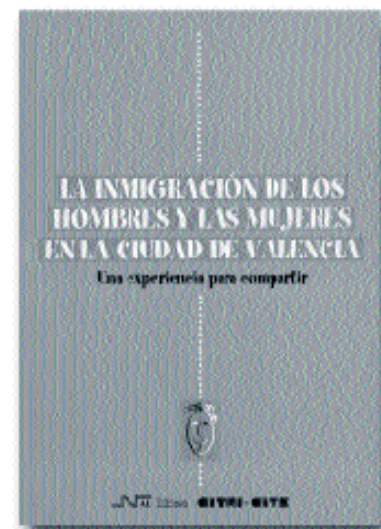
Viaje a la maldad humana

El psicópata. Vicente Garrido. Editorial Algar, 2000.

EL crimen de las niñas de Alcàsser o más recientemente las maquinaciones sangrientas del asesino José Ferrandiz, entre otros muchos casos, han hecho saltar las alarmas de la sociedad frente a un problema tan grave como es el de los psicópatas. Vicente Garrido, profesor de la Universidad de Valencia, impulsor en el estado español de la psicología criminal y de la pedagogía correccional, aborda

desde diferentes ópticas esta cuestión. El psicópata como sujeto, la psicopatía como enfermedad clínica, el arte, la sociedad, la guerra, la política, la familia bajo la siniestra óptica de un desorden mental tan devastador. La psicopatía, también, como desafío humano y aún como complejo problema moral, religioso. Una lacra que se cierne sobre el hombre contemporáneo y que ha sido magistralmente analizada por Garrido desde perspectivas tan dispares como la medicina o la historia. En las últimas páginas de *El psicópata*, el autor se pregunta angustiado si en una sociedad como la nuestra, donde el aumento de la violencia resulta imparable, seremos capaces de invertir la curva de la psicopatía. Una sociedad, según expone Garrido siguiendo las observaciones del pensador Fukuyama, en la que «la cultura del individualismo y el deseo de lograr un bienestar material a toda costa ha provocado la erosión de la agencia socializadora por excelencia -la familia- y, con ello, el descrédito de virtudes sociales como la honestidad, la reciprocidad y el compromiso». En definitiva, para Garrido «el camaleón [psicópata] representa la sociedad hedónica, sin ataduras ni responsabilidad, cuyas metas acaban y empiezan en el beneficio personal». El ensayo del profesor Garrido es un documento estremecedor, clarificador, la radiografía exacta de una sociedad enferma cuyos síntomas se reflejan a menudo en sus propias producciones culturales como el cine, la literatura o la fabricación de mitos. A fin de cuentas, Vicente Garrido propone un viaje a la esencia de la maldad humana. Un autor para el que «la calidad de vida de nuestra especie y de nuestro planeta» pasa necesariamente «por luchar contra la

extensión de la psicopatía». Un libro provocador, lleno de incógnitas, inquietante.

ARNAU GISBERT

Todos somos inmigrantes

La inmigración de los hombres y las mujeres en la ciudad de Valencia. Una experiencia para compartir. Editorial Nau Llibres en colaboración con CITMI-CITE PV. Valencia, 1999.

EL conjunto de la sociedad valenciana parece haber olvidado que muchos de sus miembros se vieron obligados hace a penas unas décadas a abandonar sus hogares con el fin de encontrar unas mejores condiciones de vida. Lo recuerda Joan Sifre, secretario general de Comisiones Obreras del País Valenciano (CCOO-PV), en su presentación a *La inmigración de los hombres y mujeres en la ciudad de Valencia*: «Todas y todos -afirma Sifre- somos inmigrantes. No se trata de una frase retórica, sino de una constatación sociológica. Según el último anuario estadístico, un millón de personas viven en el País Valenciano y nacieron en nuestro País, pero han cambiado de provincia o de comarca. Un cuarto de millón se mantiene en la misma comarca, pero han tenido que cambiar de población. Cada año, unas cien mil personas se ven obligadas a instalar su residencia en el País Valenciano, abandonarlo o cambiar de provincia».

En estos momentos la ciudad de Valencia viene recibiendo una inmigración acelerada de trabajadores procedentes de la Europa del Este, de Latinoamérica, Asia y Africa. Esta es la razón

por la que desde la Fundación CITMICITE de CCOO-PV, dedicada a asistir al trabajador extranjero, se haya encargado un estudio sociológico que el lector tiene ahora oportunidad de consultar. La inmigración de los hombres y mujeres en la ciudad de Valencia es el resultado de un equipo de investigación dirigido por Bastidas Aliaga y formado Joan Lacomba, Otilia Margarit Ortola y Regina Sánchez Argüelles, en el que también han colaborado, entre otras, Elena Alabadí Diego y Empar Soriano Abril. El estudio pretende aportar datos con el fin de adecuar la acción sindical de acuerdo a la realidad y a las exigencias de la población migrante y se divide en tres partes: una primera en la que se presenta el marco general de la investigación, otra en la que se dan a conocer los resultados y una tercera parte en la que se aportan recomendaciones y propuestas para la acción. Para los autores, las condiciones de vida de los inmigrantes son muy precarias en todos los niveles, siendo las mujeres las más perjudicadas. Tampoco los inmigrantes son reconocidos en su papel dentro de la economía. Los autores consideran también que las políticas migratorias y el marco jurídico no contribuyen a facilitar la integración de las personas inmigrantes. Una iniciativa de gran interés que ayuda a comprender mejor el problema de la inmigración.

ARNAU GISBERT

Las elecciones, a examen

Las Elecciones al Parlamento Europeo 1999. DDAA, edición a cargo de Antonia Martínez y Mónica Méndez. Editorial Tirant lo Blanc. Valencia, 2000.

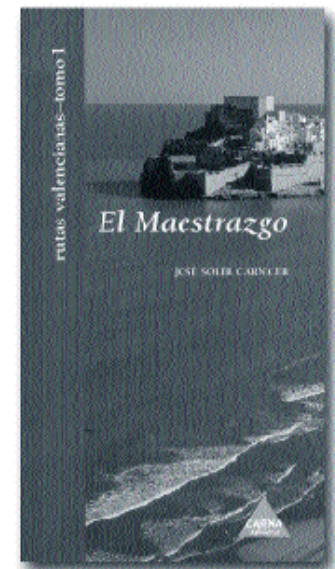
Las elecciones al Parlamento Europeo es un análisis de las elecciones europeas celebradas en el Estado Español el 13 de junio de 1999. Análisis que se propone superar la tendencia de los estudios electorales en los que se priman los resultados. Un estudio por tanto que aborda numerosos aspectos de la convocatoria y que indaga en cuestiones tales como si las elecciones al máximo órgano de representación política europeo continúan teniendo un carácter marcadamente nacional o si, por el contrario, empiezan a experimentar ya un proceso de «europeización». Este estudio explica las características y

funciones del Parlamento Europeo, su evolución histórica, así como los diferentes sistemas electorales que los estados utilizan para elegir sus diputados europeos. Además, contiene la oferta electoral española a los comicios europeos de 1999 (candidatos, rasgos significativos de las candidaturas, propuestas programáticas respecto a la Unión Europea, etc.) y estudia diferentes aspectos de la campaña electoral, tales como estrategias, estilos, discursos y mensajes. Cabe reseñar también la inclusión de un apartado dedicado al análisis del papel de los medios de comunicación durante la campaña. El volumen ofrece así mismo un análisis de los resultados electorales y del índice de participación. De especial interés es la propuesta bibliográfica especializada en elecciones al Parlamento Europeo y, en concreto, sobre los resultados de las elecciones del 13 de junio en todos los estados miembros de la Unión Europea, que cierra el libro a modo de apéndice, con más de un centenar de referencias. Un trabajo que, en palabras de sus editoras, Antonia Martínez y Mónica Méndez, «pretende ampliar la comprensión de los procesos electorales y de la política de la Unión Europea».

En la elaboración de Las elecciones al Parlamento Europeo han participado Antonia Martínez, Mónica Méndez, Francesc Morata, Juan Montabes, Inmaculada Szmolka, Víctor Sampederro, María José Canel, Carmen Innerarity, Ismael Crespo, Eduarne Zoco, Guillem Rico, Joan Font, Eva Anduiza, Antonia Martínez, Carlos Closa y Fátima García. Un equipo formado por sociólogos, licenciados en ciencias políticas y periodistas.

ARNAU GISBERT

Una comarca con encanto

El Maestrazgo. José Soler Carnicer. Editorial Carena, 2000.

EN agosto de 1956, José Soler Carnicer recibió el encargo de Enrique Reyna, por indicación del prestigioso periodista Martí Domínguez Barberà, para escribir en el periódico Las Provincias una serie de artículos bajo el título Rutas Valencianas. El primero de los artículos destinados a divulgar el conocimiento del país apareció el día 6 de octubre de aquel mismo año. Entre aquel otoño y el año 1968 llegarían a publicarse 118 artículos, en buena parte recopilados en dos tomos que verían su edición en los años 1963 y 1964. Libros que se agotarían pronto incluso en su edición en valenciano. «Ahora -explica el mismo José Soler en su prólogo-, cuando la demanda por este tipo de publicaciones ha seguido en aumento, he creído conveniente poner al día mis "rutas", actualizándolas y enriqueciéndolas con destinos que los actuales medios de comunicación han hecho más accesibles». Y esta nueva oportunidad le ha llegado al veterano autor de la mano de la editorial Carena, especializada en temas valencianos.

El Maestrazgo, título del primer tomo de rutas valencianas, es una pequeña guía de fácil manejo en la que el lector se adentra en el conocimiento de esta bella comarca valenciana fronteriza con Cataluña y Aragón, llena de historia, arte, paisajes y cultura. José Soler Carnicer propone cuatro maneras diferentes de recorrerla, ofreciendo al lector también una síntesis de aquello más destacado así

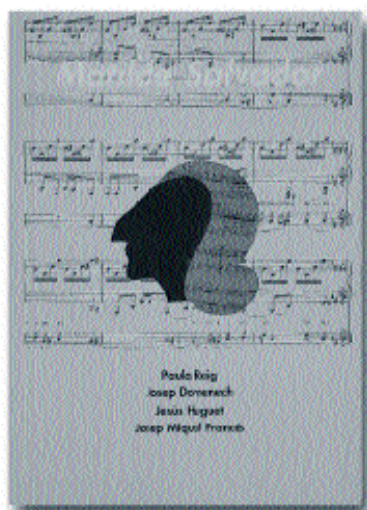
como una interesante bibliografía para quién opte por profundizar en el conocimiento de aquella zona. El Maestrazgo de Soler es sin duda una agradable provocación para aprender a querer lugares como Morella, la Pobla de Benifassà, Benassal, Vinaròs, Sant Mateu, Benicarló, Catí, Albocàsser o Torre d'en Besora, entre otros muchos, con sus exultantes parajes llenos de increíbles rincones a descubrir. José Soler Carnicer es un autor de solvencia contrastada, experto conocedor de las tierras y tipos valencianos y, sin duda, buena muestra de ello son algunos de los títulos que a lo largo de su dilatada carrera periodística ha publicado, como Nuestros Pueblos, Crónica montañera, Dónde ir y qué hacer en la Comunidad Valenciana, Valencia pintoresca y tradicional, 70 años de Rotary Internacional en Valencia o Tipos y paisajes, sólo por citar algunos.

ARNAU GISBERT

Matilde Salvador: pentagrama valencià

Matilde Salvador. Paula Reig, Josep Doménech, Jesús Huguet i Josep Miquel Francés. Editorial Saó. València, 2000.

LA trajectòria cultural i biogràfica de Matilde Salvador mereixia la publicació d'aquest petit opuscle, d'aquesta breu aproximació a un personatge cabdal en la història recent del país. La compositora castellanenca ha estat i és, en paraules del prologuista de Saó, «una dona [...] que sense abdicar el més mínim de la seua

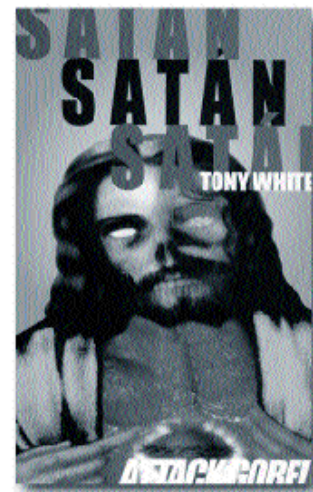

condició ha generat una obra cabdal en el panorama musical valencià, excepcional en una coral, i una destacada obra pictòrica encavallada entre la candor de la imageria popular i la fantasia més esplèndida». Nascuda el 23 de març del 1918 a Castelló, en un ambient procliu a la música, Salvador ha compost òperes, ballets, cançons, així com un bon nombre d'altres peces musicals. Una trajectòria professional i civil que li ha merescut el reconeixement públic de la Fundació Jaume I de Barcelona, de la Societat Coral el Miquelet, de la Universitat Jaume I de Castelló, de la Generalitat Valenciana i, més recentment, de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles de València.

En Matilde Salvador, Paula Reig, Josep Doménech, Jesús Huguet i Josep Miquel Francés desgranen els episodis més importants de la trajectòria professional i civil d'aquesta valenciana que, tot contravenint totes les normes de l'Espanya franquista, va dedicar intensament la seua vida al conreu musical i literari tenint sempre com a fons l'estima a la seua terra i a la seua llengua. Com molt bé assenyala en aquest llibre Jesús Huguet, una de les persones que millor coneixen l'ambient cultural valencià, «el compromís de Matilde amb el seu país no es manifestarà, per tant, amb el recurs fàcil a distintius superficials sinó a l'explícit propòsit de fer amb una música un recordatori constant, autèntic i digne de la realitat social i cultural que l'envolta. I bàsicament ho farà a partir de dues premisses, diguem-ne nacionalitàries: poble i llengua. A les quals caldria sumar una altra consideració substancial per endinsar-se escaientment en la seua obra: la condició de dona, especialment transcendent i difícil als anys quaranta, quan emergeix en el món de la música i la cultura».

Tot plegat cal felicitar l'editorial Saó per la publicació d'aquest llibre que ens aproxima a un dels personatges valencians en vida més importants de les darreres dècades. Una iniciativa del tot necessària i que Saó ja va tenir amb personatges com ara el periodista Martí Domínguez i l'intel·lectual religiós Vicent Sorribes.

FRANCESC VIADEL

Para enfermos del fanzine y del mal

Satán, Satán, Satán. Tony White. Editorial La Máscara.

EN el libro Dogma y Ritual de la Alta Magia, de Eliphas Levy, se puede leer que para tener éxito en las evocaciones infernales es necesario una pertinacia invencible, una conciencia a la vez endurecida en el crimen y muy inaccesible a los remordimientos y al miedo, además de una ignorancia afectada o natural, de una fe ciega en todo lo que no es creíble y de una idea completamente falsa de Dios. Después de esta predisposición el seguidor luciferino puede dedicarse de lleno a los preparativos un tanto especiales que requiere la invocación tras de lo cual sólo hará falta buscar un lugar tal como un descampado, un sótano a ser posible afectado por escurrimientos de agua o goteras o una casa abandonada. Si los seguidores del ángel caído me permiten una mordaz sugerencia, recomiendo también llevarse consigo, y con la finalidad de rematar los ratos muertos mientras llega el diablo, el libro de Tony White Satán, Satán, Satán que la editorial valenciana La Máscara ha tenido a mal publicar dentro de su colección un tanto especial Attack Gore! Un libro de sexo, sudor y sangre que según los publicistas de la misma editorial ha llegado a ser censurado por el mismo Jesucristo.

Satán, Satán, Satán es, según La Máscara, un ataque a los valores morales establecidos en un nuestra sociedad actual. Una exhaustiva descripción de una juventud que se siente desclasada. White, aseguran sus valedores literarios, relata con humor e ironía inimaginables prácticas sexuales con el objetivo de mostrar el

absurdo de unas obsesiones, de una moda que está invadiendo nuestros países. Una parodia al fin al cabo de las sectas, uno de los problemas que más preocupa en las sociedades actuales.

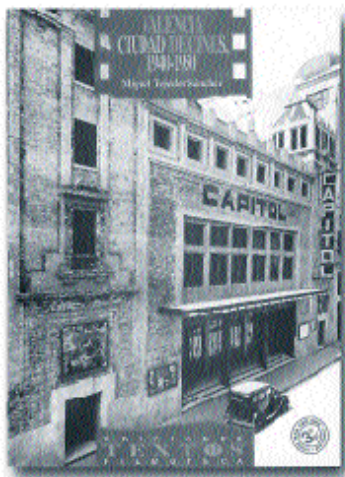
Satán, Satán, Satán es un viaje a los fondos más repugnantes de la atormentada consciencia londinense, o lo que es lo mismo, de la desorientada, aterrorizada sociedad occidental que desde años se hunde en las cienagas del materialismo más putrefacto. De esta obrita de White, un autor desconocido por estas latitudes ibéricas, se ha dicho que es «en parte 1984, en parte Monthy Python, en parte Texas Chainsaw Massacre...», un ataque de sexo, drogas y violencia que hace que Quentin Tarantino parezca Mary Poppins» (Big Issue). Incluso revistas como The Face han recomendado que se acuda al siquiatra a pedir permiso antes de leer este libro. Un libro, según The Guardian, si hemos de creer a los apologetas de White, «brutal pero brillante» en el que «las imágenes más brillantemente anárquicas de Wells [otro autor gore] pasan con un gran estruendo como un camión cisterna a la fuga lleno de residuos tóxicos entrando en una guardería». Para enfermos y desequilibrados.

ARNAU GISBERT

Valencia en pantalla

Valencia ciudad de cines, 1940-1950. Miguel Tejedor Sánchez. Filmoteca de la Generalitat Valenciana. Valencia, 2000.

VALENCIA ciudad de cines, 1940-1950 es, en palabras de Lluís Fernández, director de la Fundació Municipal de Cine, «un trabajo recopilatorio del esplendor de la época dorada del cine como gran espectáculo de masas, cuando millones de personas encontraban en las salas oscuras remedio a la penuria y tristeza de aquellos años aciagos. El cine, como fábrica de ilusiones, vivió, en su primer medio siglo, el furor apasionado del descubrimiento de un nuevo arte que cumplía, entre otras funciones, la de lenitivo fundamental de millones de espectadores. Así lo refleja el mapa geográfico de la salas de cine de Valencia, analizado en este estudio escrito con la pasión del cinéfilo y del erudito. [...] un trabajo excepcional por su meti-

culosidad, información exhaustiva y amor al cine, repleto de fotografías de los edificios, planos originarios de cada sala, interior de las salas [...]». Y en efecto, Miguel Tejedor Sánchez, economista, periodista y profesional de la televisión ha reunido en su libro una impresionante cantidad de información sobre las salas de proyección cinematográficas de la ciudad de Valencia, continuando de esta manera el trabajo que inició con Vivir para ver cine, Valencia 1940-1949. Del éxito de su empresa da testimonio que Valencia ciudad de cines 1940-1950 haya coronado con éxito su tercera edición. Con todo y como el mismo autor modestamente reconoce, es esta una empresa inconclusa, ya que «la continua aparición de nuevos datos, testimonios personales y material gráfico obligan a una permanente revisión de las apreciaciones ya publicadas en anteriores ediciones», por lo que el investigador ruega que cualquier lector que pueda aportar algún dato lo haga llegar a la dirección Plaza del Arzobispo nº 2, bajo de Valencia. En definitiva, un estudio remarkable de gran interés, al alcance del gran público y que aporta nuevos datos para la reconstrucción de una memoria histórica y social de la ciudad de Valencia desde la perspectiva del cine.

La última obra de Tejedor ha sido publicada dentro de la colección Textos Filmoteca, donde han aparecido títulos tan sugerentes como El baile de los malditos. Cine independiente valenciano 1967-1975, de Abelardo Muñoz, El cas Cifesa: vint anys de cinema espanyol (1932-1951), de Félix Fanés, o más recientemente, Los inicios del cinematógrafo en Alicante 1898-1931, de Daniel C. Narváez Torregrosa.

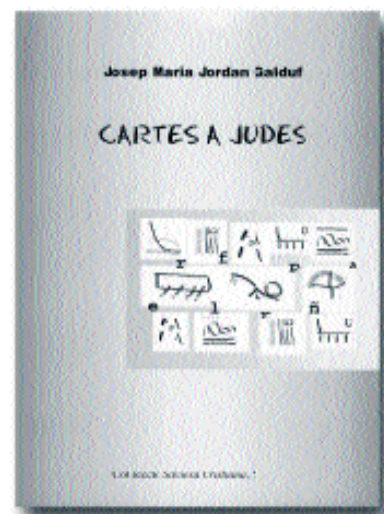
ARNAU GISBERT

El temps i els espais

Cartes a Judes. Josep Maria Jordan i Galduf. Col·lecció Saviesa Cristiana, 5. Editorial Saó. València, 2000.

EL gènere epistolari, tot i cada cop més arrelat aquest invent que hom li ha posat de nom correu electrònic, entre la fauna de literats encara sembla que és un gènere que es troba molt viu. Una prova n'és el llibre d'en Josep Maria Jordan i Galduf, Cartes a Judes, publicat per l'editorial Saó, dintre de la seua col·lecció Saviesa Cristiana. Sense rebutjar les noves tècniques i tot l'ampli ventall d'opcions que possibiliten obrir el caixó de l'escriptori, traure'n un full blanc i una ploma estilogràfica per plasmar-hi sensacions, idees, pensaments i reflexions, és un plaer massa exquisit i refinat, malgrat que de vegades resulte dolorós, com per deixar-lo. I això és allò que ha fet Josep Maria Jordan i Galduf en els fulls d'aquest llibre: s'ha deixat dur per l'impuls i la debilitat que provoca el plaer de l'escriptura per cercar respostes que l'ajuden a comprendre una mica un món que sovint transita massa de pressa.

Doncs bé, amb unes cartes adreçades a Judes, un amic membre de la Companyia de Jesús que actualment exerceix el seu magisteri a Rio Grande do Sul (Brasil), Josep Maria Jordan i Galduf, catedràtic d'Economia Aplicada a la Universitat de València i col·laborador habitual en les pàgines d'opinió del periòdic Levante, intenta, d'una banda, fer una aturada en el seu quefer professional i personal per capbussar-se en la memòria amb l'objectiu de salvar, a través dels records i les persones, les vivències i els anhels que hom abandona en el pou del temps; i, d'altra

banda, des de la recuperació d'aquestes persones i fragments vivencials que construeixen l'ésser, reflexionar sobre les noves perspectives i situacions que s'avenen al temps i els espais que d'ara endavant afectaran el col·lectiu humà. Perquè, si alguna cosa deixa constància Josep Maria Jordan i Galduf en les seues lletres, és la seua preocupació per les persones, un col·lectiu que floreix en moltes branques i països, però que arranca d'una mateixa arrel: la terra.

La selecció de cartes la divideix en dues parts ben diferenciades. En una primera part, La profunditat del temps, en Josep Maria Jordan i Galduf poa l'aigua dels records des d'una vessant sovint íntima per constatar tot allò que s'ha perdut en el camí. Sense seguir cap ordre cronològic, ja que no és un llibre estrictament de memòries, fa un repàs personal i subjectiu dels darrers anys del franquisme i tot allò que suposà en la societat valenciana la transició democràtica; rememora tots els personatges i intel·lectuals que a poc a poc l'ajudaren a créixer com a persona i militant de les causes humanes; i ens obri les portes de les seues crisis religioses, les petites il·lusions que s'han vist truncades i els buits que deixen la pèrdua dels éssers estimats.

En la segona part del llibre, sota el títol de La diversitat del món, alleugerit i asserenat per haver-s'hi retrobat amb tot allò que de debò importa, fa una reflexió des de la tolerància i l'acidesa que dona l'humanisme sobre els diversos i sovint oblidats problemes i mons que conformen la societat actual: des de la globalització que propugna el pensament únic dels neoliberals fins a la cohesió social; des de la solidaritat fins a les veus de l'Islam; des de la sostenibilitat fins a l'Europa de l'est; des de la Mediterrània pobra fins als països del tercer món; des de la persona fins a les persones, els veritables hereus i protagonistes de la seua història.

Cartes a Judes, en definitiva, és un llibre que ha ajudat força en Josep Maria Jordan i Galduf a retrobar-se amb un món sovint menyspreat per aquesta terrible passera que és el pensament únic i la globalització de l'economia, corrents ideològics que ignoren els problemes que afecten de debò les persones. Cartes a Judes ens ha d'ajudar perquè sapiguem que fora del pensament únic i la globalització de l'economia hi ha un món de persones que es neguen a perdre la memòria i la cons-

ciència que som això, persones amb totes les nostres petites i particulars complexitats i esperances.

HERMINI PÉREZ I EDO

Manual para animar

La magia del Dibujo Animado. Raúl García. Edicions de Ponent. Alacant, 2000.

POSIBLEMENTE no haya un profesional más cualificado en nuestro país que Raúl García para enseñar a los jóvenes cómo se hace un filme de dibujos animados. Este madrileño nacido en 1958 ha trabajado durante nueve años en los Estudios Walt Disney, y su nombre aparece en los títulos de crédito de películas como Asterix en Bretaña, En busca del valle encantado, ¿Quién engañó a Roger Rabbit?, Aladdin, El Rey León, Pocahontas, Tarzán o Fantasía 2000. Actualmente profesor de animación en la Universidad de Glendale y en la Escuela de Efectos Visuales por Ordenador Gnomon de Los Ángeles, Raúl García no ha escrito un simple recordatorio de sus éxitos más conocidos ni se ha limitado a dar unos esbozos de la técnica de animación.

La magia del dibujo animado va siguiendo, paso por paso, todos los estadios que debe cubrir el aprendiz de animador, desde el diseño más elemental de personajes hasta los misterios más endiablidamente intrincados del realismo en movimiento. En este sentido son particularmente instructivos los ejemplos para establecer la anticipación de los movimientos, los cambios de ritmo, el dibujo de los gestos y muecas en los diálogos, los

elementos del cuerpo que se trasladan siguiendo direcciones diferentes y la distinción entre acción primaria y secundaria, así como un capítulo especial dedicado a la animación de animales. Todo ello, así como el uso del libro de trabajo (storyboard, carta de rodaje, layouts, carta de campos...) o el análisis y comprobación de la acción, tiene siempre una contrapartida en el dibujo de la teoría en palabras. Ningún concepto queda así sin ejemplificar mediante una muestra de cómo se lleva a la práctica.

Un glosario final que recoge todos los anglicismos que se utilizan en la industria del dibujo animado a partir de la hegemonía estadounidense y una bibliografía también íntegramente en inglés vuelven a mostrarnos el amplio y profundo hueco que viene a llenar este libro en la producción bibliográfica española.

MIGUEL CATALÁN

Humanidad desnuda

Movimientos del pensar. Diarios 1930-1932/ 1936-1937. Ludwig Wittgenstein. Pre-Textos. Valencia, 2000.

ESTA edición que ahora nos presenta Pre-Textos viene a incrementar la bibliografía en castellano en la que ya disponíamos, aparte de sus obras más conocidas, del Diario filosófico 1914-1916 y los Diarios secretos. Corresponden estos diarios recogidos en Movimientos del pensar a un manuscrito desconocido hasta 1993 que fue descubierto en el legado Rudolf

Koder. Escrito, como sus otros diarios, fragmentariamente en clave, en los años 1930-1932 -estaba entonces Wittgenstein como profesor en el Trinity College- y una segunda parte escrita durante uno de sus periodos de retiro en su cabaña de Noruega, entre 1936 y 1937, momento en que redacta también el Cuaderno marrón. Para su transcripción se ha recurrido a la ayuda de un programa informático desarrollado en el Archivo Wittgenstein de la Universidad de Bergen en Noruega. La versión española ha sido realizada por Isidoro Reguera, conocedor como pocos en nuestro ámbito de la obra de Wittgenstein.

En pocos casos en la historia de la filosofía vida y obra van tan estrechamente unidos como en el autor que nos ocupa. Es difícil, a veces muy difícil, entender el pensamiento de Wittgenstein sin conocer los rasgos de su muy compleja personalidad. La privacidad, las revelaciones, las observaciones, apuntadas en estos diarios, ciertamente esclarecedores y más interesantes a nuestro entender que los anteriormente publicados, no extrañaran a nadie que ya conozca la atormentada vida de Wittgenstein. En castellano disponemos de buenas biografías, Ludwig Wittgenstein, de Norman Malcolm (Mondadori, 1990), Wittgenstein, de Brian McGuinness (Alianza, 1988), y, sobre todo, la magnífica Ludwig Wittgenstein. El deber de un genio, de Ray Monk (Anagrama, 1994). Así como Recuerdos de Wittgenstein, de Ruhs Rhees (FCE, 1989).

El lector interesado, tanto el conocedor de la obra de Wittgenstein -que podrá establecer relaciones con el resto de su obra- como el que a él se acerque por primera vez, podrá disfrutar de su pensamiento en todo su esplendor. La amplitud y diversidad de temas va desde apuntes de naturaleza absolutamente personal hasta anotaciones y observaciones de índole científico elaborados a la par que la formulación de su pensamiento. Religión, filosofía, arte, música, vida y muerte, problemas cotidianos, todo es aquí tratado. Estamos ante una obra de una vastedad inmensa, cuya hondura e intensidad nos sobrecoge: «quizá sólo soy yo mismo en la medida en que de hecho me siento rechazado»; «Me gustaría discutir con Dios».

Su pensamiento, estos movimientos del pensar, «Estoy un tanto enamorado de mi manera de mover los pensamientos al filosofar. Y quizá debiera dejar fuera la expresi-

ón “un tanto”» no contribuyen en modo alguno a tranquilizar nuestras mentes, antes al contrario, nos encontramos con un pensador apasionante que nos incita, nos obliga a pensar. Sus dudas; sus miedos: «Muy a menudo, o casi siempre, estoy lleno de miedo», «...¡Espíritu, no me abandones!» «Lo único en mí que quizá se rompa un día, y eso temo a veces, es mi razón»; sus pulsiones: «¡Me sorprende a menudo con sentimientos sordidos & mezquinos!!», «Estoy susceptible al máximo. Un mal signo»; sus complejos; sus rasgos de humanidad desnuda nos lo hacen más próximo, y es en esta cercanía cuando descubrimos también la grandeza de su pensamiento y su gran complejidad. La complejidad de una mente humana. En este caso la de una mente privilegiada y única en el siglo XX. Una mente que nunca conoció la calma. Convulsa y en continuo movimiento, capaz de expresar pensamientos de gran influencia en la historia y constitución del pensamiento moderno.

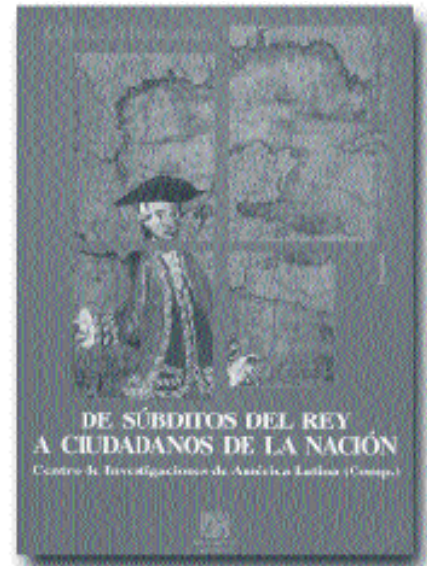
MARIANO BAYO

Después del descubrimiento

De súbditos del rey a ciudadanos de la nación. Centro de Investigaciones de América Latina de la Universitat Jaume I.

ESTE libro compila veintitrés actas que fueron presentadas por veinticinco ponentes procedentes de diversas universidades de España y de América Latina en el Primer Congreso Nueva España y las Antillas: de súbditos del rey a ciudadanos de la nación celebrado en Castelló de la Plana y Benicàssim en la primavera de 1997.

Expertos en diferentes disciplinas, los autores analizan un proceso histórico que abarca desde los años inmediatamente posteriores al descubrimiento del continente americano hasta la segunda mitad del siglo XIX en que tiene lugar la independencia de las últimas colonias españolas, poniendo de manifiesto las relaciones sociopolíticas entre éstas y la vieja metrópoli y las directas consecuencias que de aquellas se derivaron. Así encontramos una pluralidad temática que expresa los planteamientos estratégicos de la monarquía respecto del denominado Reino de

España e Indias; los efectos inmediatos que se produjeron a ambos lados del Atlántico tras las aprobaciones de las Constituciones de 1812 y 1837; la ordenación urbanística y los lazos mercantiles; el asentamiento de la cultura novohispana y el creciente sentimiento de los criollos de pertenencia a una tierra que ven como propia y que desemboca en los movimientos emancipatorios; la indiferencia de los indígenas respecto de los cambios políticos y el trato humillante recibido de curas y autoridades; los nuevos vínculos comerciales surgidos después de la independencia, etc.

Sin duda una obra que, de forma singular, viene a difundir con leal objetividad lo acontecido en unos siglos de fundamental trascendencia que transformaron las sociedades española y de los nuevos países latinoamericanos. En palabras del director del Centro de Investigaciones de América Latina, José A. Piqueras Arenas, las actas recogidas en este primer encuentro representan «otro modo de aproximarnos a una experiencia histórica compartida».

ÁNGEL ASENSIO PÉREZ

Guías para ver y analizar cine

Ciudadano Kane. José Javier Marzal. Nau Llibre - Octaedro. València 2000.
Con la muerte en los talones. José María Monzó y Salvador Rubio. Nau Llibres - Octaedro. València 2000.

Nos encontramos frente a dos ejemplares de la colección didáctica denominada «Guías para ver y analizar cine» que coeditan los sellos de Nau Llibres y Octaedro, correspondientes a dos títulos emblemáticos dentro de la historia del cine como son Ciudadano Kane (Orson Wells, 1941) y Con la muerte en los talones (Alfred Hitchcock, 1959). Seis números más son los que componen la totalidad de los volúmenes publicados hasta el momento, pertenecientes a sendos títulos de películas de no menor importancia cinematográfica que ya forman parte del imaginario colectivo occidental.

Los autores de estas guías, José Javier Marzal Felici y José María Monzó García/Salvador Rubio Marco, respectivamente, son estudiosos del llamado séptimo arte y conocedores excepcionales no sólo de las películas analizadas, sino también de toda la filmografía de los cineastas que las realizaron. Sus trabajos, de alto contenido pedagógico, los han efectuado de modo magistral, ameno, completo y claro, haciéndolos fácilmente accesibles y asimilables tanto para aquellas personas que optan por seguir los estudios relacionados con los medios de comunicación, audiovisuales, etc..., como para aquellas otras que se acercan al maravilloso mundo del cine desde una cómoda butaca en las salas de proyección.

Diseñadas principalmente para exami-

nar los films elegidos, son dedicadas la mitad de sus páginas a la explicación del desarrollo de las películas mediante epígrafes que siguen la temporalidad de las mismas junto a los que se inserta un pequeño cuadro indicando la hora, minutos y segundos realmente transcurridos, aproximándonos detalladamente a la escena rodada, al momento preciso de la trama apoyándose en una selección de fotogramas clave que ilustran y favorecen su comprensión desde el punto de vista artístico de sus directores.

Pero hay, además, una información complementaria altamente enriquecedora que sitúa al lector entre los fogones donde se cocinan y elaboran de principio a fin los largometrajes, y de este modo casi nos convertimos en espectadores privilegiados asistiendo al rodaje virtual de aquéllos, que de ninguna otra manera nos sería posible. No sólo hablamos sobre la exhaustiva explicación de lo referente a la terminología, trucos y técnicas propios del lenguaje cinematográfico: travelling, storyboard, flashback, Mac Guffin, barridos, fundidos a negro, fundidos encadenados, matte-painting, etc.; o a la estructura narrativa circular de Ciudadano Kane, o a la estructura lineal (planteamiento-nudo-desenlace) de Con la muerte en los talones, que lectores/espectadores ya iniciados en estas lides sin duda conocerán, y los que no encontrarán sobrada referencia sobre el tema tras sus lecturas sino a aquellas otras cuestiones que nos remiten a circunstancias de índole histórica, esto es, época y lugares en los que fue realizado el film; a las dificultades y trabas surgidas durante sus rodajes, distribución y exhibición (por ejemplo, en Ciudadano Kane, Charles Foster Kane, personaje en torno a cuya vida gira la película, es trasunto de William Randolph Hearst, magnate de la prensa amarilla estadounidense, vinculado al Partido Republicano, quien llegó a acusar a Wells de comunista y a tratar de sobornar a la productora RKO Radio Pictures para que destruyera el film); así como a los aspectos creativos de los actores y actrices concernientes a la evolución de los personajes en cuanto a su transformación psicológica, a la relación emocional entre ellos y de sus comportamientos frente a situaciones límite; la valiosa aportación de la música, que envuelve en una atmósfera de mayor interés y credibilidad al relato; la elección de los decorados y la inclusión de algunos elementos y objetos aparentemente sin importancia, pero que

entrañan una fuerte carga simbólica, o de los ingredientes de que se sirve Hitchcock para que finalmente sea el espectador parte activa del film mediante la sabia utilización del suspense.

En unas guías de tan riguroso análisis expositivo no faltan unos apartados en donde se nos ofrece puntual información biofilmográfica tanto de los intérpretes, como de los equipos de producción y dirección, adjuntándose asimismo la variada bibliografía consultada.

En definitiva, un proyecto editorial inestimable en el que además de aprender se disfruta leyendo.

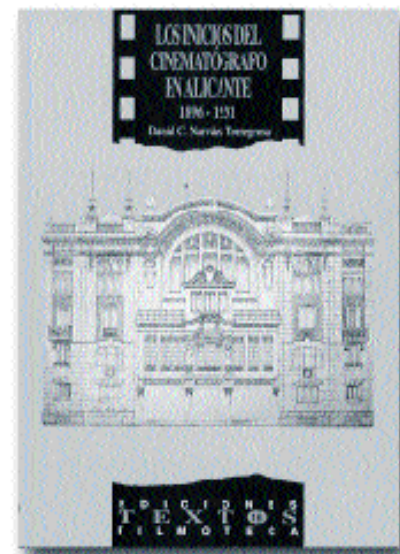
ÁNGEL ASENSIO PÉREZ

El nacimiento del séptimo arte

Los inicios del cinematográfico en Alicante. 1896-1931. Daniel C. Narváez Torregrosa.

COMO el título del libro indica, se trata de un estudio exhaustivo que relata con minuciosidad los comienzos de este nuevo espectáculo de masas que con el paso de los años fue convirtiéndose en uno de los preferidos por la sociedad alicantina de la época.

No obstante, la investigación arranca en la primera mitad del siglo XIX, poniendo así de manifiesto el gusto del pueblo alicantino por un tipo de ocio de índole cultural, siendo habitual la afluencia del público a veladas literarias, representación de obras dramáticas, óperas y zarzuelas, teatro de fantoches, etc. Por todo ello no es de extrañar que la llegada del cine-

matógrafo gozara del favor popular desde el primer momento.

Daniel C. Narváez Torregrosa (doctor en Historia del Arte por la Universidad de Murcia) divide el estudio en cuatro bloques o etapas temporales que abarcan desde las primeras sesiones cinematográficas hasta el apogeo del cine en la capital alicantina.

1896-1901 es el periodo que el autor define de instauración en que este espectáculo tiene que convivir con otros de variedades incluyéndose como un complemento de entretenimiento que ofertaban las compañías teatrales y su exhibición se realizaba en barracones desmontables en los que se proyectaban decenas de títulos de tan jugosa sugestión como Entrada y salida de un exprés en la estación de Niza; Riña de cuatro mujeres; Nerón ensayando venenos con sus esclavos; El diablo en el convento; La Cenicienta...

La etapa de consolidación la sitúa entre 1902 y 1914, donde comienzan a construirse edificios de exhibición estable con un aforo de 200-300 personas y al establecimiento del día de moda, lo que produce una gran competencia entre las diversas empresas que lo fijan en diferentes días de la semana y en el que se ofrece un mayor metraje, precios especiales u obsequios con los que agasajar a los espectadores.

El estallido de la Primera Guerra Mundial fue uno de los motivos por los que las proyecciones cinematográficas caen en crisis en los años 1915-1922, dado que Francia, país que suministraba la mayor parte de las películas a la ciudad de Alicante (Lumière, Pathé, Gaumont), tiene que rehacerse de los devastadores efectos de la contienda.

La culminación del cine llega de la mano de los años 20 (1923-1931), década en la que se erigen nuevos edificios y se reforman otros ya existentes ampliándose su aforo hasta 2.236 personas (Monumental Salón Moderno) o las 2.500 (Ideal Cinema), en los que la programación cinematográfica alcanza rotundo protagonismo abriéndose a las producciones estadounidenses, europeas y también a las españolas, entre las que se encuentran algunas películas producidas por realizadores alicantinos.

No todo fue camino de rosas en los inicios del cinematógrafo y así existía el temor a los incendios que obligó a regular los reglamentos de los locales desde que en 1897 murieran calcinadas 140 personas

en el Bazar de la Caridad de París, la prohibición de la entrada «a los menores de diez años que vayan solos», o aquellos aspectos concernientes a la censura y a la moral que, el 28 de junio de 1905, llevó a publicar al periódico católico La Voz de Alicante un decálogo cuyo segundo mandamiento decretaba: «Jurarás no probar los licores ni asistir a espectáculos en lugares cerrados».

Un libro de estricta investigación que, de seguro, viene a llenar un vacío en la historia cinematográfica alicantina.

ÁNGEL ASENSIO PÉREZ

Las artes de la pesca

El llenguatge mariner de la Marina. Francesc Xavier Llorca Ibi. Publicacions de la Universitat d'Alacant. Alicante, 2000.

NO es frecuente encontrarse ante obras con una temática tan poco frecuente como la que hoy tenemos entre las manos. Bajo El llenguatge mariner de la Marina, Francesc Xavier Llorca nos entrega un trabajo en el que ha invertido siete años de su vida, durante los cuales, y haciendo gala de un verdadero «trabajo de campo», ha investigado todo lo referente al mundo del mar.

A lo largo de siete capítulos conoceremos las costumbres, técnicas, lenguaje e incluso las emigraciones de los marineros de la Marina Baixa.

En el capítulo primero, a la hora de presentar su obra, Llorca consigue centrar al lector en la historia de la comarca que ha motivado su estudio: La Marina; de cual-

quier modo hay que hacer notar que el autor no se refiere a La Marina en términos generales, a Llorca le interesan los pueblos que integran la parte baja de la Marina o, más concretamente, la Marina Baixa. En este caso nos referimos únicamente a los pueblos de la costa, que son, por otra parte, los que le interesan a nuestro autor, nos encontraremos por tanto con Calpe, Altea, Benidorm y Vilajoyosa, su historia y sus tradiciones. No constan en cambio aquellos pueblos de gran tradición marinera que forman la Marina Alta. Por poner un ejemplo citaremos a Denia, ciudad admirada por cartagineses y musulmanes. Lugar donde, según la historia, desembarcó Cervantes a la vuelta de Argel.

Centrémonos en nuestro excelente libro. Llorca dedica el capítulo número dos y siguientes a relatarnos les pesqueres diverses que desde tiempo inmemorial han utilizado los pescadores de la zona, tenemos por ejemplo: La Fluixa, Anar l'Ham, La Mansa, El mornell, El Palangre, La Mussolera, El Rall, Anar a la Tonyina, El Volantí. Todas ellas técnicas utilizadas a la hora de salir a la pesca.

El Art de pesca es el motivo del tercer capítulo. Se refiere a los aparejos que utiliza el pescador y pueden ser de diferentes usos y formas: L'ataxera, La Boquera, El Bolero, Els Bols de Batuda, La Boletxa, Anar a la llangosta, La llucera y La melvera.

En el cuarto capítulo se ocupa de Els arts copejats, sistema de pesca que utiliza aparejos en forma de saco.

Igualmente en el quinto capítulo nos muestra Els arts del Cèrcol, son sistemas de aparejos utilizados en situaciones puntuales.

En el sexto capítulo nos habla de la interesante técnica de pesca de L'arrosseament, también conocido por Arrastre.

Después de cada capítulo, Francesc Xavier Llorca incluye un extenso vocabulario con los vocablos específicos de la lengua marinera, cosa que nos hace conocer la terminología marinera utilizada por los marineros del Mediterráneo.

El capítulo siete y último lo dedica Llorca a las conclusiones.

Como decíamos al principio, hemos tenido el placer de conocer las artes de la pesca. A nosotros, que se supone que vivimos de cara al mar, nos resultan excesivamente lejanas. Cosa que sentimos.

MARÍA TERESA ESPASA

Viñetas contra el egocentrismo

Recortes de hostias. Mauro Entrialgo. Edicions del Ponent. Onil, 2000.

LA alicantina Edicions del Ponent, dentro de su colección Mercat, ha publicado el álbum de cómic Recortes de hostias, del dibujante y guionista Mauro Entrialgo, un retrato ácido de toda una generación que ahora está alrededor de los treinta y tantos. Una generación post-transición, que tiene como puntos en común entre sus miembros el apoliticismo, la comida basura, el vídeo y las nuevas tecnologías.

Los personajes viven y se enfrentan a una sociedad urbana y consumista donde el individualismo y un cierto egocentrismo son ley.

Quien busque en el álbum dibujos de

un trazado perfecto con imágenes casi pictóricas se equivoca. Las viñetas y sus personajes están extraídos del mundo de

las tiras de los periódicos y revistas. Su humor es el mismo: ácido y contundente, poniendo siempre sobre la cuerda floja de la duda y sacando el máximo de partido a los dobles sentidos y a las contradicciones de la sociedad.

Los dibujos son de líneas rectas, de cabezas cuadradas y gruesas, con enormes bocadillos rellenos de literatura urbana con multitud de referencias al cine y a la informática.

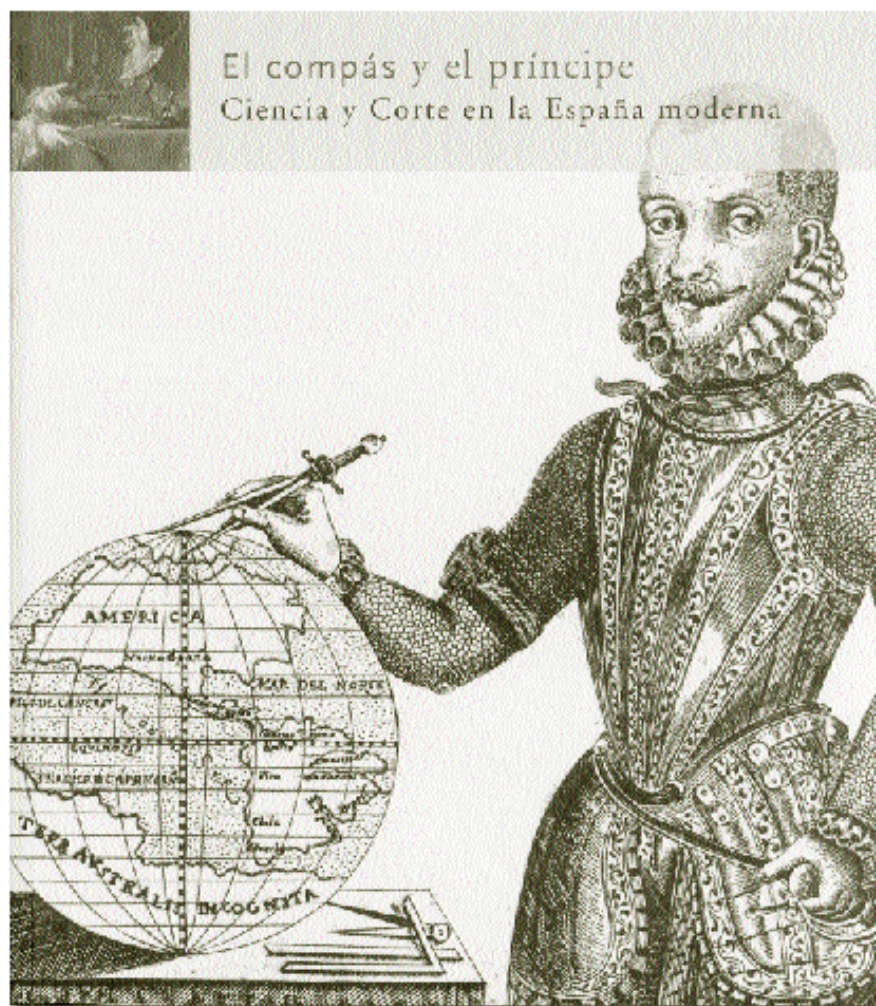
Las páginas están compuestas en blanco y negro, apareciendo tintas de color en una viñeta o una página entera.

Su lectura es una visión de un universo que late sobre la capa de asfalto de la ciudad.

PUNKGARCITO

El compás y el príncipe

Ciencia y Corte en la España moderna

El compás y el príncipe muestra que siempre hubo una relación estrecha entre el desarrollo territorial y las actividades científicas, dando a conocer la concentración extraordinaria de ciencia y tecnología que tuvo la corte española en tiempos pasados.